

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Iveta Marcinová

Efektivita sankcí uvalených OSN, EU a USA na Írán

(období 1995-2014)

Případová studie

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Melichar

Olomouc 2014

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá analýzou efektivity sankcí, které byly uvaleny na Írán v období let 1995-2014. Konkrétněji se práce zabývá analýzou sankcí, které byly uvaleny USA, OSN a také EU na Írán za účelem zastavení nukleárního výzkumu. Cílem práce bylo zjistit, zda sankce skutečně plní cíl, za kterým byly vytvořeny s ohledem na naplnění šesti vytvořených parametrů. Plnění cílů vytyčených v úvodu diplomové/magisterské práce bude probíhat na základě zásad případové studie.

Klíčová slova: sankce, efektivita, parametr, íránský nukleární program, executive orders, rezoluce, islám.

Abstract

This thesis analyzes the effectiveness of the sanctions imposed on Iran in the period of 1995-2014. More specifically, the work analyzes the sanctions that were imposed by the U.S., UN and EU on Iran to stop iranian nuclear research. The aim of the study was to determine whether the sanctions actually pursue an aim for which they were created with a view to meeting the six established parameters. Implementation of the goals set at the beginning of the diploma / master thesis will be based on the principles of case studies.

Key words: sanctions, efficiency, parameter, the Iranian nuclear program, executive orders, resolutions, Islam.

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou diplomovou/magisterskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Hynka Melichara a uvedla jsem v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Olomouci dne

Ráda bych poděkovala panu Mgr. Hynkovi Melicharovi, vedoucímu mé diplomové práce, za odborné vedení a cenné rady a připomínky, které mi pomohly zpracovat tuto diplomovou práci.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. Sankce	14
1. 1 Ekonomické sankce.....	16
1. 1. 1 Výběr sankce jako prostředku k řešení problému.....	18
1. 2 Chytré sankce – smart sanctions	20
1. 3. Embargo	21
2. Teoretické souvislosti problematiky sankcí	22
2. 1 HSE – výzkum a závěry.....	22
2. 1. 1 Kritika HSE.....	24
2. 2 Robert Pape – výzkum a závěry	25
2. 3 David Baldwin – výzkum a závěry	27
2. 4 Shrnutí předložených informací.....	28
3. Sankce Organizace spojených národů.....	30
4. Sankce Evropské unie.....	32
5. Sankce Spojených států amerických	34
6. Parametry efektivní sankce.....	36
7. Vývoj politické situace v Iránu.....	37
7. 1 Revoluce 1979	38
7. 2 Chomejního režim	40
7. 3 Vývoj po Chomejního smrti.....	42
7. 4 Vláda prezidenta Ahmadínežáda	43
7. 5 Současná vláda (období 2013-).....	44
8. Historie sankcí na Irán	46
8. 1 Sankce a Executive Orders vytvořené USA	46
8. 2 Sankce a rezoluce OSN	49
8. 3 Sankce EU	51
8. 5 Analýza představených sankcí a embarg	53
9. Zhodnocení efektivity spuštěných sankcí.....	55
10. Závěrečná analýza předložených faktů.....	60

Závěr.....	64
ZDROJE	69
Prameny	69
Knihy.....	71
Odborné texty.....	72
Internetové zdroje	74

ÚVOD

Při správném nastavení mohou být sankce velmi užitečným nástrojem mezinárodních organizací ale také národních států. Ovšem právě samotné nastavení a uchopení sankcí je velmi často to nejobtížnější na celém procesu jejich vyhlášení a trvání. Mnohokrát je právě nejasné nastavení cílů sankcí tím, co způsobuje rozpory v jejich efektivitě. Využívání sankcí za účelem dosažení očekávaného výsledku není v žádném případě novodobým postupem. Existují případy již z 5. století před naším letopočtem, kdy bylo využito ekonomických sankcí. Jednou ze starověkých nejznámějších sankcí je tzv. Periklovo nařízení, které zakázalo dovoz produktů z městského státu Megary na Athénský trh (Thukydides 1977: 71-80). Tato historicky první doložená sankce byla uplatněna v rámci Peloponéské války. Zdrojem těchto informací je Thukydides, který je jedním z nejstarších pre-teoretiků mezinárodních vztahů.

Za posledních 100 let se sankce a jim příbuzné prostředky staly často využívaným nástrojem v oblasti mezinárodních vztahů. Vysokou míru využití těchto prostředků lze sledovat zejména v případě Spojených států amerických (USA), kdy jejich častější využívání začal propagovat již v roce 1919 tehdejší americký prezident Woodrow Wilson. Právě tento politik se jako jeden z prvních amerických prezidentů přiklonil k liberálnějšímu způsobu řešení mezinárodních sporů. Tento posun ve vysvětlování mezinárodních světových procesů byl jedním z důvodů, který měl dopad na vytvoření Společnosti národů – předchůdce Organizace spojených národů (OSN). I přes její historické selhání to byla právě Společnost národů, která zvýšila povědomí o možnosti využívání sankcí v mezinárodním prostředí.

Sankce jsou dlouhodobě považovány za spíše neefektivní nástroj mezinárodního společenství. Obecně je toto tvrzení podporováno výzkumy, které zkoumají sankce a jejich efektivitu.¹ Tvorba podporující představené tvrzení je prezentována v následující části úvodu, ve které je rozebírána použitá literatura. Ovšem i přes tento všeobecně

¹ Např. v: Galtung, Johan. 1967. On the Effects of International Economic Sanctions. *World Politics*, 19,379., Miyagawa, Makio. 1992. *Do Economic Sanctions Work?* New York: St. Martins Press, 7.

přijímaný aspekt, se využívání zejména tohoto nástroje používá k prosazení cílů častěji než kdykoli v minulosti.

Írán je jednou ze zemí, na kterou jsou v současné době uvaleny jak unilaterální, tak bilaterální sankce. Sankce v tomto případě představují nástroj zahraniční politiky, zejména zahraniční politiky USA. Autorka bude ve své diplomové práci rozebírat právě sankce uvalené na Írán. Sankce jsou na tuto zemi uvaleny již od roku 1979, kdy byly vyhlášeny tehdejším americkým prezidentem Jimmy Carterem. Autorka bude zkoumat nejenom americké sankce, ale také sankce uvalené Evropskou unií (EU) a OSN. Na Írán jsou také uvaleny sankce jednotlivými státy i mimo zmíněné organizace, nicméně těmito sankcemi se autorka při psaní diplomové práce nezabývá. Cílem této diplomové práce bude určení toho, zda jsou současné uvalené sankce na Írán efektivní, z pohledu toho zda plní cíl, za kterým byly vytvořeny. Autorka ve své práci zmíní nejenom klasické ekonomické/obchodní sankce, ale představí také tzv. smart sankce – neboli chytré sankce, které jsou čím dál častějším trendem v současných mezinárodních vztazích. Mimo sankce autorka také stručně interpretuje také embargo a jeho využití.

Existuje několik hlavních důvodů, které vedly autorku k výběru právě tohoto tématu. Zaprvé, sankce na Írán jsou v současné době velice současným tématem, neboť při nastalé změně vedení země dochází k postupným vstřícným krokům směrem ke spolupráci s mezinárodními společenstvími. Práce tak operuje s velmi aktuálními informacemi. Zadruhé je důvodem k výběru to, že téma sankcí je bohatě zkoumáno, v drtivé většině s výsledkem, který vede k popření jejich efektivity a opodstatnění. Tento argument je v přímém konfliktu s nárůstem využívání právě tohoto nástroje jako donucovacího prostředku. Autorka se k výzkumu efektivity sankcí staví objektivně a snaží se prokázat efektivitu či neefektivitu pomocí vybraných parametrů, které jí umožní zkoumat íránské sankce v určitém novém prostoru. Tím, že si autorka zvolí parametry, pomocí nichž bude zkoumat efektivitu sankcí, dosáhne originálního přístupu ke zkoumání dané problematiky. V neposlední řadě pak byl důvodem k výběru představeného tématu vlastní zájem autorky o problematiku sankcí. Autorka se vývojem a dopadem sankcí zabývala již dříve, kdy zkoumala efektivitu sankcí v období 30. let 20. století na Itálii po jejím útoku na Habeš. Mimo toto téma autorka také prověřovala účinnost sankcí OSN na Západní Rhodesii v 50. letech 20. století.

Geografické vymezení práce je pojato z pohledu případové studie, tedy primárně je práce úzce zaměřena na Írán. Ovšem text se dále orientuje také na USA a hlavní západoevropské státy – Spojené království Velké Británie a Severního Irska a také např. Německo – současně také hlavní představitele EU.

Časově je možné práci vymežit rokem 1979, kdy moc v Íránu převzal ajatolláh Rúholláh Chomejní. Byl to právě akt převzetí moci v Íránu tímto mužem, který vystupňoval již tak problematickou historii vztahů nejenom mezi Íránem a Západem. Práce stručně sleduje vnitřní vývoj Íránu od zmiňovaného roku až po současnost, kdy hlavní zájem autorky je zaměřen na uvalené sankce a embarga. Samotná teorie efektivity sankcí a dřívější vědecké poznatky, ze kterých autorka při tvorbě práce vychází, pochází z 90. let minulého století.

Práce je rozčleněna do dvou částí, kdy první část představuje teoretické pozadí a má šest hlavních kapitol. Druhá, analytická část, je tvořena pěti hlavními kapitolami. V první – teoretické – části práce autorka interpretuje sankce z historického aspektu výzkumu, jejich současný vývoj a také zde popíše hlavní aspekty teorií vytvořených odborníky na sankce a embarga. Třetí, čtvrtá a pátá kapitola první části práce sleduje procesy uvalování sankcí OSN, USA a také EU. Díky tomuto přehledu je následně jednodušší pochopit vyhlášení sankcí či v případě OSN také rezolucí. V poslední kapitole první části diplomové práce autorka vymezuje parametry, které musí sankce splňovat, aby mohly být považovány za efektivní. Tato teoretická část poskytuje základní rámec, na jehož základě je ve druhé části práce prováděna vlastní analýza získaných poznatků.

Druhá část práce je částí analytickou. Je zahájena pohledem na historický vnitřní vývoj Íránu od roku 1979 a tento historický vývoj je veden až do současnosti. Je zde nastíněno z jakého důvodu byly sankce uvaleny a také oficiální cíle, kterých mají dosáhnout. Třetí kapitolu druhé části práce tvoří již samotná analýza vybraných parametrů efektivních sankcí. Na tuto část navazuje výčet oficiálních přínosů spuštěných sankcí jako OSN tak také USA a EU. Druhá polovina diplomové práce je zahájena představením parametrů, na jejichž pozadí bude autorka v závěrečné analýze sankce zkoumat. Autorka zakončuje svou práci vlastní analýzou, ve které zkoumá efektivitu sankcí uvalených na Írán. K tomuto výzkumu jsou využity informace o vnitropolitickém

vývoji Íránu a také historie sankcí na Írán, která je pojata z pohledu tří významných světových hráčů – USA, OSN a EU.

Snahou bude odpovědět na výzkumné otázky: Z jakého důvodu byly na Írán sankce v období 1995-2014 uvalovány a kdo je podpořil a Jsou sankce skutečně efektivním prostředkem pro řešení a předcházení konfliktů ve světě?

Na základě těchto výzkumných otázek autorka formuluje následující hypotézy:

1) *Společné Sankce a embarga uvalené OSN, USA a EU na Írán způsobují tlak, který je větší, než kdyby byly sankce uvaleny pouhým jedním aktérem.*

2) *Čím jsou sankce přísnější, tím je vyšší pravděpodobnost toho, že se změní povaha režimu na kýžený kooperující.*

Závislou proměnnou, která je v práci zkoumána, je efektivita sankcí na Írán. Nezávislými proměnnými jsou parametry, které ovlivňují efektivitu uvalených sankcí – tedy autorkou vytvořené parametry. Práce je metodologicky pojímána jako případová studie, ve které je zkoumána efektivita sankcí uvalených Írán OSN, USA a EU. Dále jsou na základě analýzy získaných dat vytýčeny základní faktory, které zásadním způsobem ovlivňují funkčnost a utilitu sankcí. K ověření výše zmíněných hypotéz byl zvolen deskriptivně-analytický přístup.

Téma sankcí a jejich úspěšnosti a efektivity se ve vědeckých publikacích a nejenom v nich objevuje poměrně často. Česká literatura zkoumanou oblast ve větším měřítku nezkoumá, proto autorka při tvorbě své diplomové práce vychází primárně ze zahraničních zdrojů, které jí poskytují kvalitní přehled problematiky sankcí.

Zcela primární text teoretické části práce je od autorského kolektivu známého pod zkratkou HSE – tedy Gary Hufbauera, Jeffryho Schotta a Kimberly Elliott s názvem *Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy*. Kniha podává první ucelený přehled sankcí od roku 1914 až do roku 1990, kdy jako sankce identifikuje 115 ze všech zkoumaných případů. HSE uvádí, že pouze 34-40 % lze z jistého úhlu pohledu považovat za úspěšné. Jejich poznatky značným způsobem zlepšují dosavadně předpokládanou efektivitu sankcí. V teoretické části práce je dále čerpáno zejména z publikací dvou významných autorů – Davida A. Baldwin a Roberta A. Papea. Oba

autoři se úzce zabývají problematikou sankcí v kontextu mezinárodní bezpečnosti. Text *Success and Failure in Foreign Policy* právě od Davida A. Baldwina je jedním ze stěžejních v teoretické části práce. Autor zde rozebírá možnosti efektivity politických a ekonomických nástrojů v mezinárodním prostředí. Zájem textu je soustředěn zejména na sankce, jejich účinnost, použití a také na jejich úspěch jako politického nástroje. Dalším důležitým textem od stejného autora je článek *The Sanctions Debate and the Logic of Choice*. Text poskytuje základní náhled na debatu o samotném významu pojmu sankce a jeho možném přehodnocení. Autor zde také odlišuje jejich možnou efektivitu od užitečnosti. Dále je zde položena otázka ceny a hodnoty sankcí – tedy zda se vůbec vyplatí sankce uvalit. Autor varuje před Pyrrhovými vítězstvími a částečnými porážkami. Primární myšlenkou textu je to, že sankce by měly být spíše součástí jiných politických nástrojů a nikoli samotným opatřením. Jak již autorka zmínila výše, druhým kruciólním autorem, ze kterého čerpala, je Robert A. Pape. Jeho práce *Why Economic Sanctions Do Not Work* autorce poskytuje jiný náhled do problematiky sankcí. Autor kritizuje vzrůstající přesvědčení společnosti, že sankce skutečně fungují. Hlavní prověřovanou výzkumnou otázkou textu je: jsou sankce skutečně užitečným nástrojem politiky a jaké jsou podmínky, díky kterým je toto možné. Právě Robert A. Pape je hlavním kritikem teorie HSE, kdy z jeho vlastního výzkumu vyplývá, že úspěšnost sankcí je mnohem nižší než předkládaných 34-40 % jak trio tvrdí. Článek *Evaluating Economic Sanctions* nabízí spojený pohled obou zmiňovaných autorů – Papea a Baldwina. Text je z roku 1998 a předkládá čtenářům základní definice ekonomických sankcí. Společná stať je pojata jako reakce na Baldwinovu kritiku Papeova předchozího článku. Celá odpověď je rozčleněná na pět hlavních kritik a jejich odpovědi.

Mimo tyto stěžejní autory a texty autorka dále čerpala z článku *When do (Imposed) Economic Sanctions Work?* z roku 2005. Článek nabízí k výzkumu zajímavou myšlenku, kdy rozlišuje mezi skutečným použitím sankcí a vyhrožováním jejím použitím. Text dále také využívá teorii her v mezinárodním prostředí. Hrozba sankcemi musí být věrohodnou, v jiném případě jí zamýšlený cíl prohlédne. Mezi další využívané texty v teoretické části práce autorka řadí také *Efficiency and Impact of Economic Sanctions* od Ilhama Redzice. Text mimo sankcí využitých při válce v Jugoslávii pokrývá také představení sankcí a jejich možnou efektivitu. Jako již výše zmíněné texty také tento pracuje s čísly přednesenými HSE kolektivem a prací Roberta A. Pape, který HSE

kritizuje. Jako jediný případ úspěšného uvalení sankcí uvádí autor sankce uvalené na Indii a Nepál. Autor zde kritizuje samotné jádro sankce, které podle něj udeří na ekonomii země a téměř ji zničí, teprve poté lze sankci považovat – podle Papea – za efektivní. Redzic zde také předkládá myšlenku liberálního pojetí ekonomik – tedy přílišnou provázanost. Právě tento faktor je podle Redzice klíčovým v jednoduchosti uvalování ekonomických sankcí. Klíčovým autorem pro pokrytí termínu smart sanctions je Daniel W. Drezner, který se tímto trendem zabývá. Autorka tak čerpala zejména z jeho publikací. Užitečným se ukázal být text s názvem: *Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice*. Text pojednává o původu zacílených sankcí, proč byly vytvořeny a jaká je jejich efektivita s ohledem na klasické sankce.

Primárním zdrojem spojeným se sankcemi na Írán je webová databáze OSN. Stránky poskytují historický přehled veškerých rezolucí a sankcí, které kdy OSN uvalila. Samotným sankcím OSN předcházely sankce uvalené USA, které byly spuštěny v roce islámské revoluce 1979. OSN vydala svou první rezoluci, týkající se Íránu v roce 2006 pod číslem 1696. Rezoluce je zaměřena na non-proliferační. Tuto rezoluci následovaly další – 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008), 1835 (2008), 1929 (2009), 1984 (2011) a 2049 (2012). Vydané rezoluce představují pro autorku určitou časovou osu, po které se s logickým posunem pohybuje. Mimo samotné rezoluce je možné v databázi OSN prohlížet tabulky, které ukazují, jaké sankce byly v daném roce uvaleny a na který stát či aktéra. Naprosto klíčovým spisem pro tvorbu této části práce se ukázal dokument s názvem *UN Sanctions*. Autorka tak má k dispozici veškeré potřebné informace o politice uvalování sankcí OSN v jednom dokumentu.

Mimo rezoluce a tiskové zprávy vydané OSN autorka pracuje také se sankcemi uloženými EU a USA, které proces aplikování sankcí na Írán započaly. EU poprvé vztah s Íránem přehodnotila v roce 2010 a v roce 2012 uvalila zatím nejtvrděší sankce ve své historii, které se týkaly zahraničního obchodu, finančních služeb, technologií a energetického sektoru obecně. USA uvalily první sankce na Írán v roce 1979. Sankce byly prosazeny prezidentem Jimmy Carterem za pomoci tzv. Executive order (EO). Každý EO má své číslo – ten z roku 1979 byl označen jako 12170 a týkal se zejména zmražení bankovních účtů, zlatých rezerv a také dalších prostředků. Podrobněji rozebírány jsou EO od roku 1995, tedy od let hlavního zaměření této práce.

Autorka má díky těmto EO opět logický postupný přehled o vývoji sankcí a také jejich efektech na íránskou společnost. Mimo tyto zmiňované prameny autorka v analytické části práce využívá také internetových serverů, které nabízejí odborné články pojaté z aktuálního hlediska. Mezi tyto servery patří např. Foreignaffairs.com nebo Theguardian.com. Pro interpretaci vývoje, nejenom z politického hlediska, v Íránu, autorka nejvíce pracuje s knihou *Írán* od spisovatele Zdeňka Cvrkala. Kniha pochází z roku 2007, a proto ji autorka musí doplňovat aktuálnějšími informacemi, zejména ze zpravodajských serverů. Zmíněná publikace chronologicky popisuje zejména vnitropolitický vývoj s velmi podrobně propracovanými kapitolami zabývajícími se revolucí z roku 1979. Kniha je velmi přehledně sepsána, neboť její kapitoly odpovídají chronologicky prezidentům a vládnoucím duchovním. Mezi další poměrně aktuální publikace, zabývající se historií a vývojem Íránu, lze řadit knihu z roku 2009 s názvem *Dějiny Íránu*. Autorem této publikace je Michael Axworthy. V neposlední řadě autorce pomohla s interpretací historického vývoje Íránu publikace *A History of the Middle East* od Petera Mansfielda. Stejně jako předešní autoři také Mansfield přikládá revoluci z roku 1979 velký význam a podrobně ji rozebírá. Mimo tyto odbornější publikace, autorka také využila knihu od ajatolláha Chomejního s názvem *Governance of the Jurist: Islamic Government*. Chomejní v tomto dokumentu rozebírá svůj exil a také se na této platformě snaží prokázat správnost svých kroků. K tomuto textu je nutno přistupovat se značnými rezervami, zejména kvůli značné subjektivitě autora.

1. Sankce

Sankce jsou v dnešní době běžně využívaným nástrojem národních států a také nadnárodních a mezinárodních organizací. Před samotným zkoumáním této oblasti je nutné určitým způsobem představit jejich dělení, vznik a vývoj. Primárně lze sankce rozčlenit na dva druhy – pozitivní a negativní. Pozitivní sankce znamenají, že cílem jejich uvalení není potrestat danou zemi či aktéra, ale jejich účelem je vyvíjet tlak a docílit tak kýmžené změny (Redzic 2012: 3). V tomto případě tedy není sankce trest, je určitým donucovacím nástrojem. U negativní sankce je význam jasný. Primárním účelem je potrestání. Termín sankce může být nahrazen také dalšími výrazy, jako jsou např.: blokáda, bojkot, embargo, v krajních případech lze použít také termín ekonomická karanténa nebo ekonomické donucování. Tyto všechny zmíněné výrazy bývají často zaměňovány, je proto na místě stručně vysvětlit termín sankce v rámci lingvistického vývoje. Pojem sankce je odvozen z latinského *sanctio* od slovesa *sancire*, které znamená zasvětit, ustanovit nebo potrestat.

V průběhu 20. století proběhly tři velké debaty, které se zabývaly používáním a zneužíváním právě sankcí (Wallensteen 2000: 1). První velká debata proběhla ve 30. letech. Primárně byla zaměřena na sankce využívané jako nástroje proti agresorovi. Předmět debaty byl zcela jasně určen. Co má mezinárodní společenství učinit v případě agrese jedné země na úkor země/zemí dalších. První výzvou, které muselo mezinárodní společenství ve 30. letech 20. století čelit, byl japonský útok na Čínu a následná okupace Mandžuska. Podle nastavení Společnosti národů měly být uvaleny ekonomické sankce na Japonsko okamžitě a automaticky, ovšem nestalo se tak. V polovině 30. let se uskutečnila italská invaze do Habeše. V tomto případě byly sankce na Itálii uvaleny, ovšem byly neefektivní a naprosto selhaly. Po devíti měsících byly zcela odstraněny (Baer 1973: 177). Často je právě špatné uchopení těchto sankcí a reakce na dění nejenom v Evropě považováno za příčinu zániku Společnosti národů (Wallensteen 2000: 1).

Druhá velká debata, která zkoumala sankce, proběhla v 60. letech 20. století v éře dekolonizace. I přes naprosté selhání uvalených sankcí na Itálii nebyly sankce jako ekonomický nástroj vyjmuty z nástrojů mezinárodní politiky. V 60. letech bylo uvaleno

mnoho sankcí a to zejména velkými mocnostmi mimo rámec OSN. Mezi tyto sankce patří např. sankce na Kubu a na Dominikánskou republiku (sankce byly uvaleny USA), sankce na Albánii a na Čínskou lidovou republiku (sankce byly uvaleny SSSR) a také sankce uvalené Afro-Asijskými státy na Portugalsko, Jižní Afriku nebo Rhodesii (Wallensteen 1968: 249). I OSN uvalila v tomto období sankce – např. na Jižní Afriku nebo na Rhodesii. Ovšem ani v jednom případě nebyla agrese klíčovým problémem, na něž sankce reagovaly. Primárně byly sankce uvalovány za účelem podpory rozvoje lidských práv či zjemnění zahraniční politiky daného státu. Příklad Rhodesie a sankcí uvalených na tuto zemi představoval nejkomplexnější využití tohoto nástroje v dějinách. Sankce uvalené na Jižní Afriku v 80. letech 20. století představují druhé nejkomplexnější sankce v historii OSN, kdy nejprve bylo nastaveno zbrojní embargo, poté následovala řada investičních omezení. Celkově lze nahlížet na sankce uvalené v období dekolonizace jako na úspěšnější, než ty vytvořené Společností národů. Ovšem lze to přičítat větší zkušeností s problematikou uvalování a dodržování sankcí (Selden 1999: 120).

Třetí velká debata byla zaměřena na problematiku sankcí a nové války. Časově ji lze zařadit k počátku války mezi Irákem a Kuvajtem. Sankce na Irák byly uvaleny ihned po agresi v srpnu 1990. Svým způsobem bylo uvalení sankcí na Irák paralelní se sankcemi uvalenými na Itálii. Opět byly zaměřeny na potrestání agrese. Irák byl v tomto případě označen za agresora, ovšem v diplomatickém jazyce nebylo tohoto pojmu využito. Sankce zůstaly uvaleny i po stažení iráckých vojsk z Kuvajtu za účelem prosazení domluv a dohod souvisejících s iráckým stažením. 90. léta 20. století znamenala pro OSN rekordní počet celkových uvalených sankcí v historii existence této organizace. Po sankcích na Irák, kvůli válce v Perském zálivu, bylo OSN uvaleno dalších deset sankcí.²

Všechny tři velké debaty o sankcích odrážely nejenom různá znepokojení ale také různá očekávání. Ve třicátých letech se očekávalo, že sankce budou silným nástrojem k prevenci války. Odstrašující „ne-účinky“ sankcí v té době přinášely spíše očekávání, že pokud budou sankce využívány tak to bude v minimální míře. V 60. letech 20. století se sankce staly pevnou součástí politiky OSN k řešení problémů nejenom

² OSN od války v Perském zálivu uvalila sankce na následující státy: Somálsko, Súdán, Irák, Libérie, Libanon, Eritrea, Írán, Korejská lidově demokratická republika, Pobřeží slonoviny a Demokratická republika Kongo (Portál Customs.gov.sg 2014). <http://www.customs.gov.sg/stgc/leftNav/san/>

v Africe. Možnost použití sankcí vůči velmoci, jako byly sankce proti Itálii, byla vyloučena vetem v Radě bezpečnosti OSN. V důsledku toho by mohly být sankce OSN uvaleny pouze na menší země, v případě, že se stálí členové Rady bezpečnosti na tomto tématu shodnou. Sankce z roku 1990 byly v rámci OSN provedeny důsledněji.

Při zkoumání efektivity sankcí je tedy vhodné tyto debaty zahrnout do zkoumání dané problematiky. Debaty totiž ve výsledku poukazují na stejné otázky. Jsou sankce s vývojem doby úspěšnější než v minulosti? Pokud tomu tak již je, proč? Pokud tomu tak není, proč? Změnily se podmínky pro úspěch sankcí? Odpovědi na nejenom tyto otázky zahrnují otázky typu: co je úspěch sankce a jak je možné tento úspěch měřit (Wallensteen 2000: 1-5).

1. 1 Ekonomické sankce

Ekonomické sankce jsou pouze jedním z typů sankcí. Dnes již klasická typologie sankcí podle Johana Galtunga je následující:

- a) diplomatické sankce, které zahrnují neuznání státu, přerušení diplomatických vztahů, přerušení přímého kontaktu mezi politickými lídry a nespolupráce na platformách mezinárodních organizací.
- b) komunikační sankce, které zahrnují přerušení telekomunikace, poštovních služeb, transportních služeb, zpravodajství a přerušení osobních kontaktů, čímž Galtung míní turismus, rodinné návštěvy...
- c) ekonomické sankce, ty zahrnují interní přerušení (ekonomické sabotáže, stávký), přerušení obchodních vztahů (ekonomický bojkot – jak import, tak export).

Ekonomický bojkot zahrnuje zboží, služby i kapitál. Ve výsledku je podle Galtunga možné pro situaci odpovídající popisu bojkotu použít i termín blokáda (Galtung 1967: 383). Samotná teorie ekonomických sankcí je prostá. Znamená omezení nebo naprosté přerušení ekonomických kontaktů mezi trestajícím aktérem a mezi trestaným aktérem. Před samotným uvalením sankce bývá zvykem propočít ekonomické ceny sankce. Počítá se jak ztráta trestaného aktéra, tak ztráta zemí profitujících z exportu do dané

země. V ideálním případě je pro stranu uvalující sankce možné vybrat si jednu surovinu, kdy omezením, či přerušením obchodu s ní nejvíce omezí trestaného aktéra. Ve většině případů se jedná o ropu a ropné produkty. Cílem ekonomických sankcí je co nejvíce poškodit, omezit zemi/aktéra, na kterého je sankce namířena a vůbec nepoškodit aktéry, kteří sankce uvalují (Tamtéž: 385).

Ekonomické či také obchodní sankce jsou nejvíce využívanými sankcemi. Sankce bývají obecně definovány jako veřejné opatření jedné země proti druhé zemi, kdy toto opatření znamená suspendování velké části obchodních vztahů (Lindsay 1986: 154). Je na místě rozlišovat mezi tím, zda jsou sankce možnou alternativou k vojenským prostředkům či pouhým doplňkem. Je možné při vojenském řešení situace přidat k vojenské síle také ekonomické sankce, které trestanou zemi ještě více omezí než samotná válka. Pokud by měly být sankce samostatným nástrojem je na místě uchopit jejich nastavení mnohem pozorněji než v případě jejich využití jako pouhého doplňku.

Před uvalením ekonomických sankcí je další nutnou oblastí, kterou se musí stát či organizace uvalující sankci zabývat, cena uskutečnění tohoto kroku (HSE 1990: 71). Využití sankce má svou cenu, neboť pokud by nemělo, nebylo by racionální zabývat se tím, zda sankci ve výsledku uvalit či ne. V mnoha případech to bývá zvláště cena, která rozhoduje o využití daných prostředků. V literatuře bývá právě cena sankce často opomíjena, efektivita sankce je ve výsledku často jediný parametr, který získává pozornost nejenom vědecké veřejnosti. Před uvalením sankce je tedy nutné zvážit nejenom cenu sankce a její benefity, ale také jakou cenu a benefity by přineslo využití alternativních nástrojů (Baldwin 1999-2000: 85).

Otázka zda ekonomické sankce fungují či ne, je fundamentálním předmětem zkoumání v této problematice. Obecně jsou sankce hodnoceny jako neefektivní a nefunkční nástroj (Viz např. Pape 1997, McIntyre 2003). Parametrem k hodnocení úspěšnosti sankce ovšem nesmí být pouze jedno kritérium. Je nezbytné si zkoumanou sankci rozložit na jednotlivé aspekty, ze kterých se skládá. Pouze na základě zkoumaných parametrů je následně možné zkoumat a ověřovat, zda je sankce efektivní a hlavně úspěšná v naplňování vytýčených cílů. Samotné hodnocení sankce pouze na základě jednoho kritéria je škodlivé a často jsou tak opomíjeny oblasti sankce jako je např. závažnost problému, kvůli kterému je sankce uvalena (U-Jin, Peksen 2007: 143). V tomto případě je nezbytné uvědomit si danou problematiku s ohledem na danou

zemi. Ne všechna pravidla a normy jsou přenositelné a tudíž nemají ve všech zemích stejnou váhu (např. často rozebíraná otázka lidských práv je v různých zemích vnímána odlišně).

1. 1. 1 Výběr sankce jako prostředku k řešení problému

Sankce tedy, jak již bylo zmíněno, nemusí být samotným řešením problému, mohou být součástí procesu hledání východiska z problému. Zároveň mohou být alternativou k jiným prostředkům, které je možné v dané situaci použít. Před samotným využitím sankce je nutné uvědomit si, co uvalení sankce obnáší, přináší a jaká je cena. Je chybné zaměřit se pouze na otázku funkčnosti sankce, tedy dosažení vytýčených cílů sankce. Ve výsledku může být důležitější položit si vícero otázek, které naskytnou budoucímu aktérovi lepší pohled na celou problematiku sankcí. Častou otázkou (podle Roberta Papea) je, zda je možné pomocí sankce docílit změnu chování státu, aniž by daná situace přerostla ve vojenskou akci (Pape 1997: 97). V tomto případě je potřeba zahrnout do výpočtů jak předpokládanou cenu sankcí, tak jejich předpokládanou úspěšnost. V závislosti na zvažování parametrů sankce je nutné to samé učinit i u dalších prostředků, které mohou být použity kromě sankcí. Pokud neproběhne toto zvážení výhod a nevýhod všech možných prostředků je zcela neefektivní využít sankci přímo. Ekonomické sankce jsou stále častěji používány jako substitut pro použití vojenské síly. Důležitou otázkou ovšem zůstává, zda by sankce měly být využívány místo vojenského zásahu. V tomto případě je nezbytné porovnat užitek sankcí oproti výnosu z vojenského zásahu.

V případě zvažování skutečného uvalení sankcí je otázka toho, zda sankce splní svůj účel pouze jednou z několika, které musí být zodpovězeny. Důležitými otázkami, které by měly být před uvalením sankce položeny, jsou: Jak budou sankce efektivní? Za jakým cílem jsou uvaleny? Jaká bude jejich cena s ohledem na alternativy? Budou plnit daný účel? Otázka zda budou sankce úspěšné, by neměla souviset s otázkou, zda sankce vůbec použít. Pokud by byly zvažované efekty uvalené sankce minimální, a i přesto by bylo rozhodnuto o jejich využití, je poté zcela nelogické tento krok zapojit. V této části

zkoumání problému je nutné položit si otázku, co vlastně znamená úspěch sankce. Je možné tento úspěch měřit? A pokud ano, jakým způsobem?

Efektivní/úspěšná sankce je základní koncept. Většina vědecké literatury na toto téma je soustředěna právě na tento jediný cíl – tedy na to zda je sankce úspěšná či ne. Tato úspěšnost často spočívá pouze na jednom parametru a to naplnění cílů, za kterými byly sankce uvaleny. Ovšem úspěšnost sankce je třeba zkoumat ne komplexně ale podrobně na základě jednotlivých prvků, ze kterých je sankce poskládána. Podle Davida Baldwina existuje pět základních parametrů, které určují, zda bude sankce ve výsledku úspěšným a užitečným prostředkem (Baldwin 1999-2000: 90). První dimenzí, na které lze pozorovat dobře vytvořenou sankci, je její efektivita. Aby byla tato dimenze uchopena správně, je nutné rozlišit mezi hloubkou (rámcem) sankce, závažností sankce a sférou ve které je sankce uvalena. Rámec sankce představuje rozmezí problému, kterých se sankce dotýká, závažnost sankce představuje to, jaký dopad má daná sankce (nízký, střední, vysoký) na chování cíle a sféra označuje počet lidí, organizací apod., kteří budou uvalením sankce dotčeni. Druhou dimenzí je cena sankce z pohledu toho, kdo ji uvaluje. Je logické, že sankce nesmí být ztrátová pro aktéra, který je uvaluje. Třetí dimenzí, kterou by měla obsahovat každá příprava sankce, je kolik bude sankce stát cíl, na který je uvalována. Zde platí, že čím vyšší je cena, kterou musí cíl za uvalení sankce platit, tím je sankce úspěšnější. Předposlední dimenzi tvoří vklady uživatele sankce. Tedy je nutné si uvědomit, že cíle nejsou vždy nutně stejně důležité. Platí: čím větší vklad, tím větší přínos. Poslední dimenzí sankce je vklad/sázka pro cíl. Opět zde platí přímá úměra, čím víc má cíl v sázce, tím je dopad sankce závažnější (Tamtéž: 92).

Sankce lze využít také pouze symbolicky. Pokud nastane situace, která směřuje k problematickému vývoji v některém ze států, lze použít místo okamžitého uvalení sankce hrozbu, že by sankce mohla být využita. V tomto případě je cílem sankce vyslat signál/zprávu, že mezinárodní společenství nebude ignorovat dění v dané zemi (Lindsay 1986: 155). V podstatě tak přibývá k samotnému uvalení sankce, další alternativa – hrozba, že sankce bude použita, pokud nedojde ke kýžené změně. Symbolická sankce na jednu stranu řeší problematiku, že sankce jsou v podstatě pouze symbolem, ne nástrojem pro změnu.

1. 2 Chytré sankce – smart sanctions

Chytré sankce, také mířené sankce, jsou v současné době stále více využívaným druhem toho nástroje. Byly vytvořeny zejména, aby zmírnily humanitární dopady běžně užívaných sankcí (Drezner 2011: 96). Stále častěji je využívá OSN, EU a také USA. Chytré sankce fungují na jednoduché logice. Aby donucovací stránka sankcí pracovala správně, je nezbytné porozumět ekonomice trestaného státu. Po prozkoumání jednotlivých částí ekonomiky daného státu je jednodušší nastavit sankce tak, aby co nejvíce poškodily ekonomický vývoj a funkčnost státního aparátu. Zároveň je kladen velký důraz na co nejmenší poškozování lidských svobod a nároků na život. Tohoto je docíleno pomocí úzkého zaměření sankce. Díky tomu je sice obyvatelstvo země sankcemi dotčeno, ovšem v mnohem menším měřítku než při obyčejných sankcích, které bývají často spojovány s utrpením civilního obyvatelstva (Drezner 2003: 107).

Rozvoj chytrých sankcí je nejvíce spojen se sankcemi uvalenými na Irák na začátku 90. let 20. století. Dopad těchto sankcí na civilní obyvatelstvo byl extrémní. Za prvních pět let trvání sankcí se zvýšily měsíční výdaje na jídlo průměrné rodiny 250 krát. Je odhadováno, že sankce způsobily minimálně 100 000 a maximálně 227 000 případů úmrtí mezi dětmi od srpna 1991 do března 1998 (Garfield 1999: 9). Celkově byl zaznamenán nárůst počtu hospitalizací v letech 1991-1997, snižující se přístupnost k pitné vodě, zvýšená úmrtnost novorozenců z důvodu nedostatku mateřského mléka a v neposlední řadě bylo také zjištěno zvýšené riziko přenosu nakažlivých nemocí (Tamtéž: 9).

Právě humanitární důvody vedly iniciátory sankcí k jejich usměrnění a přesnému zamíření. Zároveň ovšem existují tvrzení, která zastávají názor, že chytré sankce nevyvíjejí dostatečný tlak na vládu sankciované země. Stále platí přímá úměra čím rozsáhlejší a tvrdší sankce tím vyšší je možnost, že budou účinné (Cortright – Lopez 2002: 8). I přes usměrnění sankcí je obecně přijímáno, že chytré sankce nevyvíjejí větší tlak na trestaný režim než sankce obecné. Obecně jsou přijímány lépe díky jejich ošetření humanitárních dopadů. Dalším pozitivem je, že díky jejich nastavení neomezují větší finanční toky, což umožňuje jejich uvalení na neurčito s minimálními náklady. Problém ovšem nastává při zkoumání jejich účinnosti. Snížená účinnost chytrých sankcí

je dokládána tím, že nevyvíjí dostatečný tlak na politické prostředí trestaného režimu (Craven 2002: 60). Je ovšem na místě zmínit, že koncept chytrých sankcí je poměrně novým fenoménem a pouze při zkoumání budoucího vývoje budou řešeny jejich nedostatky a hlavní problém – tedy slabá účinnost.

1. 3. Embargo

Embargo znamená zákaz vývozu kterékoli relevantní suroviny do ostatních států. Současně také může znamenat zákaz obchodování s trestaným státem/aktérem. Embargo reprezentuje jeden z mezních prostředků diplomatického nátlaku. Zároveň představuje také určité odvetného opatření, které může stát vůči jinému státu použít. O uvalení embarga rozhoduje jak jednotlivý stát, tak i světová organizace jako je např. OSN nebo EU. Určitou specifickou roli hrají embarga v oblasti produktů zbrojního průmyslu a strategických surovin, která nemusí být myšlena ani jako nátlak - často bývají používána preventivně, aby zabránila zneužití těchto artiklů, nebo aby si uchovala strategicky důležité zdroje (Portál Uci.de 2014). Stejně jako je více druhů sankcí, také embargo není pouze jednoho typu. V zásadě se dá rozlišit mezi třemi nejčastěji uvalovanými druhy embarga. Tím prvním je zbrojní embargo, následuje ropné embargo a v neposlední řadě je nutno zmínit embargo na obchod – vývoz i dovoz (Portál Nibusinessinfo.co.uk 2014). Zbrojní embargo je velmi častým nástrojem, který využívá jak OSN, tak EU. Zbrojním embargem jsou omezeny obchody nejenom se samotnými zbraněmi, ale také se zbrojním materiálem a zbožím (Portál Gov.uk 2014). Ropné embargo je nejčastěji spojováno s arabskými zeměmi, které mají největší ropné zásoby na světě. Z historie vystávají tři největší ropná embarga. Ta byla uvalena v letech 1967 (v rámci Šestidenní války), 1973 a 1979 – roky tzv. ropných krizí. Ropné embargo je silným nástrojem i pro menší státy (např. Kuvajt), kdy pomocí tohoto nástroje získává daný stát velkou sílu v mezinárodním prostředí. Ropného embarga lze využít také jako nástroje pro zvýšení ceny ropy na světových trzích (Barsky, Kilian 2004: 18).

Nejdelší embargo, jež trvá až do současnosti, je to, které USA uvalily na Kubu. Nátlak, který byl USA na Kubu vyvíjen, byl postupný a vyústil až kolektivním embargem OSN v roce 1964. Embargo spočívá v zákazu vývozu zboží z Kubu do USA, dále je zakázán vývoz z USA na Kubu, občané USA jsou silně omezeni v cestování na Kubu a ostrovní stát

také např. nesmí používat dolar jako platební jednotku v mezinárodních transakcích. Největší problémy embargo způsobuje v oblasti zdravotnictví a dostupnosti moderního zboží (Garfield, Santana 1997: 15).

2. Teoretické souvislosti problematiky sankcí

Prověřování efektivity sankcí, jejich důležitost či užitečnost, tvoří základní oblasti výzkumu významu sankcí. Pro nevyhnutelné uvedení do problematiky je na místě představit základní teoretiky a jejich přístupy v oblasti zkoumání sankcí. Teoretiků, kteří se sankcemi a jejich uvalováním zabývají, je mnoho, ovšem stejně jako v dalších oblastech i zde jsou ti, kteří jsou považováni za hlavní teoretiky. V oblasti sankcí jsou to zejména tito: David A. Baldwin, Robert A. Pape a také trio Gary Hufbauer, Jeffery Schott a Kimberly Elliott.

Pomocí představení těchto stěžejních autorů a jejich děl autorka pokryje nezbytné pozadí, které se sankční problematikou zabývá. Na základě představených poznatků bude následně autorka schopná vyvodit parametry k vlastnímu zkoumání efektivity sankcí uvalených na Írán. Vzhledem k tomu, že tento dokument není pouhým přehledem teorie z oblasti sankcí, autorka se zaměřuje pouze na nejvíce citované a využívané autory a jejich díla. Ve výsledku tak bude mít čtenář k dispozici esenciální informace, které potřebuje k pochopení využívání zmiňovaného nástroje.

2. 1 HSE – výzkum a závěry

Prvními teoretiky, které zde autorka představí, je již zmiňované trio autorů, na které bude nadále odkazováno jako na HSE. Jejich vědecká tvorba je primárně spojována s hodnocením sankcí a určování toho, zda byly úspěšné, tedy efektivní a dále HSE také pokrývá aspekt ceny sankce. Tato cena je zkoumána jak ze strany trestaného aktéra, tak ze strany trestajícího státu či organizace. Stěžejní dílo odborného týmu

představuje kniha *Economic Sanctions Reconsidered*. Kniha byla sepsána v roce 1990 a od té doby tvoří pevnou součást všech výzkumů z oblasti efektivity a výhodnosti sankcí. Toto již klasické dílo pokrývá veškeré ekonomické sankce od 1. světové války do doby sepsání. Zkoumá tak 115 sankcí, které byly v daném období uvaleny. Jedním z výsledků zkoumání je, že nejvíce sankcí bylo vytvořeno a uvaleno USA. HSE zkoumají efektivitu ekonomických sankcí pomocí vytvořené sady kritérií. Na základě těchto kritérií následně společně s historickými záznamy předkládají návrhy, zda a jak vytvořené sankce mají fungovat v budoucnu.

Primární zaměření knihy se koncentruje na tři základní otázky: Jaké faktory – ekonomické i politické – obvykle vyústí v pozitivní výsledek zahraniční politiky? Jaké jsou náklady sankcí – jak pro toho, kdo sankci uplatňuje, tak pro trestaného a do jaké míry ovlivňují politické rozhodování? Jaké poučení může plynout z tohoto zážitku, je možné, aby určitým způsobem vedlo politiky k využití sankcí v budoucnu? Práce je primárně pojata jako případová studie, která zkoumá velmi podrobně 11 vybraných sankcí. Sankce tito tři autoři definují jako záměrné, vládou provedené odnětí (či hrozbu odnětí) obchodních či finančních vztahů (Hufbauer, Schott, Elliott 1990: 2). Zkoumané časové období bylo vybráno zejména kvůli dostatečným zdrojům a dokumentům, mapujícím uvalení sankcí a také kvůli podobnosti a relevantnosti témat, kvůli kterým byly sankce uvaleny. Ze zkoumání jsou vyřazeny zahraniční pobídky (vytvořeny za účelem dosažení zahraničně-politických cílů), které jsou hodnoceny jako pozitivní – zahraniční pomoc, půjčku apod.

HSE definuje úspěch ekonomických sankcí ve dvou částech. První částí je celkový politický výsledek. Politický výsledek měří, do jakého stupně byly dosaženy stanovené politické cíle. Druhou definovanou částí úspěšných sankcí je přínos uvalených sankcí. Ten je stanoven jako stupeň, do jakého sankce přispěly v rámci celkového vývoje situace. Obě části jsou hodnoceny na stupnici 1-4. U politických výsledků jedna znamená selhání; dvě znamená nejasný, ale možný kladný výsledek; tři znamená pozitivní výsledek s určitým pozitivním závěrem a čtyři znamená znatelný přínos. Pro přínos sankcí v celé problematice jedna znamená žádný nebo negativní přínos; dvě znamená minimální přínos; tři znamená průměrný přínos a čtyři znamená znatelný přínos (Tamtéž: 42). HSE ve své studii upozorňují na to, že škálu lze rozšířit a pokud je zaznamenán výsledek devět a výše znamená to, že sankce byly úspěšné.

Autoři knihy *Economic Sanctions Reconsidered* dospěli k závěru, že průměrný úspěch všech 115 hodnocených sankcí je celkově 34%, tedy HSE hodnotí 40 ze 155 případů sankcí jako úspěch. V období před rokem 1973 bylo podle HSE 44% sankcí úspěšných, naproti tomu v období od roku 1973 to bylo pouze 25% ze zbylých případů. Ještě více pozoruhodný se jeví výsledek sankcí uvalených za mírnějšími cíli – z původních 75% se v průběhu zkoumaného období snížil úspěch na 21%. Stát, který v oblasti sankcí nejvíce participoval, jsou USA (Elliott 1998: 58). Dle výzkumu HSE bylo pouze 13% unilaterálních sankcí USA hodnoceno jako úspěšných (celkově to bylo v období 1970-1990 39 sankcí, z nichž bylo pouhých pět hodnoceno jako úspěch).

2. 1. 1 Kritika HSE

Hlavní kritik tria HSE je níže představený Robert A. Pape. Ten HSE kritizuje zejména za příliš široké pojetí historických procesů, které jsou podle něj nesprávně vyloženy jako sankce. Pape tvrdí, že v průběhu zkoumaného období nebylo 115 případů sankcí, ale proběhlo pouze 40. Ze 40 sankcí vymezených Papem je podle něj možné za úspěšné považovat pouze pět z nich. Zbývajících 35 případů sankcí bylo Papem rozděleno do čtyř skupin podle zjištěných nedostatků. První skupinu tvoří 18 sankcí, které byly ve výsledku vynuceny silou a ne ekonomickými sankcemi. Druhou skupinu tvoří celkově špatně provedené sankce, které skončily jasným neúspěchem – těch Pape nalézá osm. Třetí skupina je tvořena „obchodními spory“ a ne ekonomickými sankcemi a poslední tři sankce je podle Papea nemožno určit (Pape 1997: 99-105). Celková úspěšnost sankcí tak není jak tvrdí HSE 35%, ale pouhých 5%.

Dalším kritikem výzkumu HSE je Kim Nossal. Její kritiku lze stručně shrnout tak, že HSE opět nadsazeně hodnotili úspěchy sankční politiky, kdy podle Nossal existuje od roku 1945 pouze 14 příkladů úspěšných ekonomických sankcí, v tom významu, že donutily stát přehodnotit jeho chování. Z celkových 115 sankcí předložených HSE Nossal považuje za úspěšné pouhých osm (Nossal 1999: 135).

2. 2 Robert Pape – výzkum a závěry

Robert A. Pape je v současné době již klasikem v oblasti sankční politiky. V debatě o jejich efektivitě, a tím tedy užitečnosti jejich využívání zastává negativní názor. Pape se snaží sankce zkoumat nezávisle na dalších okolnostech – jako je vynucení sankcí silou či využití sankcí pouze jako doplňku jiných nástrojů (Pape 1997: 92).

Ekonomické sankce Pape popisuje jako ekonomický tlak jednoho státu na druhý, který je zapříčiněn mnoha možnými důvody. Celkově Pape rozlišuje dvě kategorie mezinárodních ekonomických „zbraní“, jsou to obchodní a finanční omezení. Každé z těchto dvou opatření lze použít v různé intenzitě a s různým záměrem. Hlavní částí Papeovy vědecké činnosti je kritika výzkumu HSE a předložení vlastních závěrů. Pape zkoumá 40 – podle HSE úspěšných – sankcí. Předkládá tvrzení, že pouhých pět z těchto 40 lze považovat za úspěšné. Již výše autorka představila chyby, kterými Pape podkládá své tvrzení o interpretaci sankcí HSE. Ovšem pro pochopení Papea je nutné jeho kritiky více rozpracovat. Jako nejširší kritizovanou skupinu špatně určených sankcí Pape označil tu, při které byly využity nejenom ekonomické nátlaky ale také vojenská síla. Ve všech 18 vybraných sankcích hrál podle Papea největší a hlavní roli jiný nástroj než jsou ekonomické sankce. Tato skupina pokrývá historické případy, jako jsou sankce na Ugandu, Nikaraguu nebo na Argentinu. U sedmi z 18 sankcí Pape tvrdí, že nebyla potřeba vojenská síla jako taková, ale existovala zde hrozba jejího použití. V případě dalších pěti případů, v první skupině zkoumaných sankcí, Pape zastává názor, že to nebyly sankce, které situaci pomohly, ale byl to zahraničně sponzorovaný či vedený vojenský převrat. Zde Pape odkazuje na vývoj v Čile, Laosu, Brazílii nebo v Jižním Vietnamu (Pape 1997: 101). Druhou skupinu sankcí tvoří ty, které byly podle Papea zcela neefektivní, tedy nebyl zaznamenán žádný významný ústupek. Ve dvou případech byly sankce zrušeny, když nebyl zaznamenán ani nejmenší dopad na fungování státu (např. Brazílie 1977). Ve čtyřech případech Pape zaznamenal pouze stín spolupráce trestaného režimu, jednalo se o sankce na Egypt v roce 1963 či o sankce na Tchaj-wan. V případě Indie, na kterou byly sankce uvaleny v roce 1965 za účelem donutit ji změnit její zemědělskou politiku také nelze sankce posuzovat jednoznačně pozitivně, neboť v době kdy byly sankce uvaleny, se již Indie rozhodla ke změně dané politiky. Sankce na

Írán z roku 1979 jsou případem úspěšného vydírání USA právě Íránem – tedy trestanou zemí. Aby USA docílily bezpečného propuštění zajatců držených na americké ambasádě v Teheránu, musely samy zrušit sankce. Zároveň byly přinuceny zmrazit finanční prostředky šáha Muhammada Rezá Pahlavího, a dále byly také přinuceny přislíbit, že nebudou podnikat nic, co by Íránu uškodilo. Poslední dvě skupiny sankcí pokrývají případy, které Pape odmítá označovat za sankce. Podle něj byly tyto skutečnosti spíše obchodními nesrovnalostmi (Pape 1997: 104). Pape svůj názor prokazuje např. na případu Finska a (v té době) SSSR a na případu USA a Čile, kdy tvrdí, že historický vývoj nás navádí spíše k tomu, abychom nejenom tyto případy posuzovali jako obyčejné obchodní neshody. Poslední skupina shlukuje tři nejasné případy. Dva z nich (Nizozemí-USA a Lesotho-Jihoafrická republika) jsou prezentovány tak, že ať už by to byly samotné sankce či samotné vojenské zákroky oba způsoby by docílily kýženého cíle. Poslední případ, ES³ a Kanada proti Japonsku, je nejasný neboť podle Papea neexistují dostatečná data, která by ukázala, že dané akce způsobily změny v chování aktéra.

Papeův názor na stále zvyšující se oblibu používání sankcí tkví v tom, že i přes zřejmou neefektivitu je právě faktor jejich uvalení to, co zesiluje možnost vojenského zákroku. Papeovy názory jsou často kritizovány jak triem HSE, zejména potom Kimberly Elliott, ale také Davidem Baldwinem, který bude představen v následující kapitole. Všeobecně je Pape považován, ne za kritika sankcí jako takových, ale za negativně shlížejícího odborníka na jejich problematiku. Jeho práce předkládají názor, že existuje minimální průkaznost skutečné efektivity sankcí, která by ospravedlnila jejich tak časté užívání (Pape 1998: 76). Mimo neúčinnost tohoto nástroje Pape také kritizuje humanitární dopad, zejména na případu sankcí na Irák. Cílem jeho práce není pouze kritizovat sankce a docílit tak pouze vojenského řešení problému (vojenské zákroky spíše kritizuje s ohledem na Vietnam a Somálsko), ale uvědomění si limitů sankce jako takové. Hlavní důraz je zde kladen na USA, kdy ty si podle Papea musí uvědomit, že nemohou uplatňovat svou vůli pouze za akceptovatelnou cenu (Tamtéž: 77).

³ Evropské společenství

2. 3 David Baldwin – výzkum a závěry

David Baldwin je jedním z velkých kritiků Roberta Papea. Oponuje zejména přílišné kritice HSE a nízké neúspěšnosti sankcí. Baldwin netvrdí, že sankce jsou efektivními nástroji, ovšem netvrdí ani, že jimi nejsou. Zastává názor, že při zkoumání sankcí je nutné ji rozložit na samostatné parametry, které je nutno zkoumat jednotlivě. Jeho základní premisou je zkoumání sankčního paradoxu, tedy toho proč jsou sankce využívány čím dál častěji, i přesto, že je ustavičně vyvracena jejich efektivita a utilita. Baldwin kritizuje pouhé zatracování sankcí jako nástroje v prostředí mezinárodní politiky, dle jeho názoru je nutné rozlišit dvě zásadní otázky. Tou první je to, zda sankce vůbec fungují a tou druhou je zda by měly být používány.

Je zcela stěžejní uvědomit si, co je vlastně zkoumáno, zda otázka číslo jedna či otázka číslo dvě. Baldwin ve své práci hodnotí následující témata: výběr ekonomických sankcí jako prostředku; hodnocení ekonomických sankcí; sankce a vojenská síla; metodologické problémy související z výzkumem sankcí a využití sankcí ve válce v Perském zálivu (Baldwin 1999-2000: 81). Právě otázka sankcí a vojenské síly tvoří jedno z hlavních témat, která Baldwin zkoumá. Podle něj je totiž při zkoumání sankcí zcela kruciólní uvědomit si nejenom co sankce obnáší, ale také jaké existují alternativy k právě zmiňovaným sankcím. Sankci není možno uvalit, aniž by cenu za její využití zaplatil pouze trestaný aktér. Cenu sankce vždy platí i ten aktér, který ji uvaluje. V ideálním případě by sankce měla trestaného aktéra stát mnohem více než toho, kdo ji uvaluje (Baldwin 2000: 174). Baldwin kritizuje nedostatek zkoumání právě v této oblasti. Navíc tvrdí, že si často ani politici samotní neuvědomují tento aspekt a pokud jej vůbec zvažují, kladou mu málo pozornosti (Baldwin 1999-2000: 84).

Velkou pozornost věnuje Baldwin problémům souvisejícím se sankcemi uvalenými na Irák v době války v Perském zálivu. Tvrdí, že sankce byly od počátku brány jako alternativa k vojenskému zákroku. Ostatně stejně se vyjádřil také Colin Powell, který poznamenal, že sankce pro USA znamenají možnost nejít do války (Powell – Persico 2010: 479). Ekonomické sankce se v tomto případě jevily jako levnější varianta oproti vojenskému zákroku. Baldwin v závěru zkoumání této události říká, že samostatně nebylo pro vojenské síly nebo ekonomické sankce možné uspět, podařilo se to pouze spojením vícero nástrojů. Navíc v rétorice možné intervence byly sankce

vysvětleny jako prospěšný nástroj, který tvoří užitečnou součást celkového arzenálu americké politiky (Baldwin 1999-2000: 105).

Celkově lze názor Davida Baldwina na sankce shrnout následovně. Baldwin sankce vidí jako poměrně užitečný nástroj mezinárodní politiky, kdy ovšem vše záleží na jejich primárním nastavení a také uvědomění si všech aspektů, které s uvalením sankce souvisí. Je podle něj nezbytné sankce vidět jako alternativu k dalším nástrojům a v tomto případě zvážit cenu všech možných výběrů. Netvrdí, že by se sankce neměly využívat, či že by se měly využívat více. Ve svých textech předkládá návod k tomu, aby byly sankce při svém vytváření a také následném hodnocení rozebírány na primární parametry. Díky tomu získají např. politici větší povědomí nejenom o jejich využití, ale také o jejich ceně či užitečnosti.

2. 4 Shrnutí předložených informací

Z předložených informací je možné vytvořit určitý závěr. Celkově jsou sankce odborníky hodnoceny jako spíše neefektivní nástroj, kdy neoptimističtější statistiky hovoří o zhruba 34% úspěšnosti (Hufbauer, Schott, Elliott 1990: 93). Problémem je často špatné uchopení sankce jako takové. Kvůli špatnému nastavení a také neefektivnímu využívání jsou často výsledky sankcí nulové, či pouze mírně přínosné. Dle odborníků je v problematice sankcí nejdůležitější správně si položit otázku toho co je vlastně zkoumáno. Další možností jak docílit kvalitního zkoumání sankcí je rozložení sankce na jednotlivé parametry, ze kterých se skládá.

Ovšem vědecké práce se zaměřují spíše na zkoumání již proběhlých sankcí, na zkoumání jejich úspěšnosti a užitečnosti v rámci cíle, za jakým byly sankce uvaleny. Návod na efektivnější sankci jako takový neexistuje. Autorka v předchozí části představila pět základních odborníků na problematiku sankcí. Nejklasičtější je dnes trio HSE, které v roce 1990 předložilo ucelenou studii o sankcích, které byly vytvořeny a uvaleny od 1. světové války k roku vydání knihy. Jejich práce ovšem představuje neoptimističtější pohled na efektivitu sankcí jako takovou. S procentuální úspěšností na úrovni téměř 35% představují nepozitivnější náhled na sankce. Jejich tvrzení se snaží

svou prací vyvracet Robert Pape. Ten tvrdí, že sankce, které je možné prohlásit za úspěšné, je možné spočítat na prstech obou rukou. Největší kritika je Papem vyjádřena k pohledu metodologie HSE. Při jeho zkoumáních odpovídá pouze 40 ze 115 HSE sankcí Papeovým měřítkům. Avšak ani celých 40 případů netvoří podle Papea čisté příklady sankcí. Vybraných 40 případů dále dělí na čtyři skupiny a celkově tak vyčleňuje pouze následující případy jako úspěšné sankce. Těmito případy jsou sankce uvalené Kanadou a USA na Jižní Koreu v roce 1975, Ligu Arabských států na Kanadu v roce 1979, USA na El Salvador v roce 1987 a v poslední řadě sankce uvalené Indií na Nepál v roce 1989 (Pape 1997: 100-103). Ostatní sankce jsou Papem prezentovány jako neúspěšné či nejsou možné určit z různých příčin.

Celkově tak právě Robert Pape představuje nejkritičtější pohled na efektivitu sankcí. David Baldwin pojal práci na tématu sankcí jako kritiku Papea. Baldwin Papea kritizuje zejména za úzké pojetí hodnocení efektivit sankcí. Papeovo hodnocení se ohlíží pouze na markantní změny v chování trestaného aktéra (Baldwin, Pape 1998: 191). Baldwinův pohled na sankce je takový, že netvrdí, že sankce jsou efektivní či účinné nebo neefektivní, ale nabízí nové náhledy na zkoumání sankcí. Díky jeho metodě rozložení sankce na jednotlivé parametry je možné získat celkový pohled na sankci, na její tvorbu a budoucí úspěšnost. Právě metody Davida Baldwina autorka následně využije v analytické části diplomové práce. Tímto se jí podaří lépe uchopit celou problematiku a přinese tak nový náhled na sankce uvalené na Írán.

3. Sankce Organizace spojených národů

Zakládající Charta OSN nepoužívá termín sankce jako takový. Základem pro sankce v rámci OSN je kapitola VII Charty, přesněji článek 41. Tento článek pokrývá nevojenské metody a techniky řešení sporů – tedy i ekonomické kroky k řešení sporů. V podstatě pokrývá seznam specifických opatření, která OSN poměrně často používá. Pro OSN je nevojenské uklidňování sporů primárním způsobem jak k řešení rozepří přistupovat.

Článek 41

„Rada bezpečnosti může rozhodnout, jakých opatření nezahrnujících užití ozbrojené síly má být použito, aby jejím rozhodnutím bylo dodáno účinnosti, a může vyzvat členy Organizace spojených národů, aby taková opatření provedli. Tato opatření mohou zahrnovat úplné nebo částečné přerušování hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných, jakož i přerušování styků diplomatických“ (Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora 1973: 18).

Článek 41 se snaží pokrývat tři základní nedostatky, ze kterých se mezinárodní společenství poučilo po selhání existence SN. Charta SN, článek 16 přesně uváděl pod jakými podmínkami je možné sankce aplikovat jako řešení sporu. Článek 41 je v tomto vágnější, kdy neuvádí, kdy by měly být sankce použity a navíc pouze obecně nabízí přehled možných použitelných nástrojů (Security Council Report 2013: 3). První sankce byla OSN uvalena v roce 1963 v souvislosti s potíráním apartheidu v Africe. Sankce se týkaly Jihoafrické republiky a tehdejší Jižní Rhodesie. V 90. letech se sankce využívaly zejména v souvislosti se snahou bránit proliferaci nukleárních zbraní.

Z pohledu Rady bezpečnosti OSN existuje pět hlavních kategorií, ve kterých je možné a vhodné sankce využít. Těmito kategoriemi jsou: řešení konfliktů; bránění proliferaci nukleárních zbraní; boj proti terorismu; demokratizace a ochrana civilního obyvatelstva (včetně lidských práv). V souvislosti s řešením konfliktů byly k roku 2013

vyhlášeny sankce na Somálsko a Eritreu, Libérii, Demokratickou republiku Kongo, Pobřeží slonoviny, Súdán a v neposlední řadě na organizaci Talibán (Tamtéž: 3). Bránění proliferaci nukleárních zbraní také zahrnuje v současné době existující sankce, a to na Korejskou lidově demokratickou republiku a na Írán. Již ukončené sankce byly za stejným účelem uvaleny na Irák a na Jihoafrickou republiku. První mandatorní sankce v této souvislosti byly vytvořeny právě na Írán v prosinci roku 2006. Boj proti terorismu je další z hlavních oblastí, ve kterých je možné sankce jako politický nástroj použít. První takto vytvořené sankce souvisely s únosem a následným teroristickým bombovým útokem na letadlo Pan Am 103 v roce 1988 (Portál Fbi.gov 2013). Druhá sankce byla vytvořena s ohledem na spolupráci na atentátu na tehdejšího egyptského prezidenta Hosní Mubaraka v roce 1995 a byla uvalena na Súdán. Za první sankce, které byly vytvořeny za účelem podpory demokratizace, bývají pokládány již zmíněné sankce na Jižní Rhodesii a Jihoafrickou republiku. V té době sice tyto tabulky na rozřazení neexistovaly, ovšem sankce byly vytvořeny za účelem ukončení politiky apartheidu. Poslední kategorií základních sankcí je ochrana civilního obyvatelstva. Důležitost právě této skupiny sankcí stále roste a v průběhu existence OSN zahrnuje státy jako je Libye, Somálsko, Pobřeží slonoviny a Súdán (Security Council Report 2013: 5).

Sankce OSN neexistují ve vakuu, na jejich tvorbu a výkon dohlížení komise a panely složené z odborníků. V současnosti neexistuje sankce, která by takto nebyla spravována. Navíc tyto dva útvary ve výsledku také rozhodují o ukončení sankce. Komise jsou zřizovány pod článkem 29 Charty OSN nebo pravidla číslo 28 Provozních pravidel procedur Rady bezpečnosti. Složení komisí odráží složení Rady – tedy pěti stálých členů a deseti nestálých členů Rady bezpečnosti OSN. Odborné panely pomáhají s monitoringem situace v dané zemi a následným reportem o změnách či průběhu sankcí.

OSN také stále častěji využívají tzv. smart či mířených sankcí. V současné době OSN rozlišuje několik typů takto vytvořených sankcí. Těmito typy jsou sankce diplomatické; zákaz cestování; zmražení finančních zdrojů; zbrojní embargo a zamezování obchodu s určitou surovinou. Pomocí smart sankcí chce OSN docílit menších humanitárních dopadů a zároveň posílit účinek sankcí pomocí úzkého zaměření sankce.

4. Sankce Evropské unie

Zahraniční politika a obranné postupy a nástroje jsou v rámci EU spravovány v mezistátním pilíři CFSP (Common Foreign and Security Policy). Sankce nebo další omezující opatření (tyto dva termíny jsou v rámci EU používány zaměnitelně) byly v posledních letech uloženy EU často, a to buď na autonomním základě EU, nebo přes provádění závazných rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Sankce jsou v rámci EU definovány jako nástroje diplomatického a ekonomického charakteru, které směřují k dosažení změny v činnostech nebo politikách, jako je porušování mezinárodního práva a lidských práv, nebo politik, které nerespektují zásady právního státu a demokratických principů (Portál Europa.eu 2014).

Omezující opatření stanovená EU mohou být zaměřeny na vlády třetích zemí, nebo nestátní subjekty a jednotlivce (např. teroristické skupiny a teroristy). Mohou zahrnovat zbrojní embarga, další specifické nebo obecné obchodní omezení (zákazy dovozu a vývozu), finanční omezení, omezení vstupu na území EU (víza nebo zákaz cestování), nebo jiná opatření, podle potřeby Unie. Mezi zastřešující cíle sankcí EU patří: podpora mezinárodního míru a oblasti bezpečnosti; předcházení konfliktům; obrana demokratických zásad a lidských práv; prevence proti šíření zbraní hromadného ničení a v neposlední řadě také boj proti terorismu (Portál Europa.eu 2014). Oblast řešení konfliktů na úrovni EU úzce souvisí s mediací a budování míru v problematických oblastech (Portál Europa.eu 2014). Otázka lidských práv je jednou z priorit v rámci externích vztahů EU. Lidská práva jsou podle EU univerzální a neoddělitelná. V červnu 2012 přijala Unie strategický rámec a akční plán o lidských právech a demokracii. Také, v červnu 2012, přijala výroční zprávu o lidských právech a demokracii. Zpráva se skládala ze dvou částí: první z nich je tematická, odráží strukturu akčního plánu a poskytuje posouzení opatření přijatých k řešení priorit akčního plánu. Druhá část je spíše geografická a zahrnuje opatření EU ve třetích zemích (Portál Europa.eu 2014). Evropská strategie proti šíření zbraní hromadného ničení byla přijata Evropskou radou dne 12. prosince 2003, souběžně s přijetím Evropské bezpečnostní strategie. Tato strategie poskytuje plnohodnotný plán, jak pro okamžité, tak pro budoucí opatření v boji proti

šíření zbraní hromadného ničení. Priority, na které EU v současné době soustředí své úsilí, jsou: posílení mezinárodního systému nešíření jaderných zbraní, pokračování univerzální platnosti mnohostranných dohod, posílení důsledného provádění a dodržování těchto dohod, úzká spolupráce s klíčovými partnery a pomoc třetím zemím (Portál Europa.eu 2014).

FPI (Service for Foreign Policy Instruments) reprezentuje Evropskou komisi v souvisejících diskusích o sankcích s členskými státy na úrovni poradců pro zahraniční vztahy pracovní skupiny (RELEX poradců) a připravuje návrhy nařízení o sankcích pro projednání na úrovni Rady EU. Jakmile jsou přijaty sankce, FPI pracuje s cílem usnadnit jejich provádění v EU a řeší otázky týkající se výkladu vznesených hospodářskými subjekty. Kromě toho, FPI také předsedá Výboru pro přezkum výpisů podle nařízení 881/2002, který se zabývá Al-Káidou – terorismem (Tamtéž: 2014). Také EU využívá smart sankcí, tedy mířených sankcí. EU uplatňuje tyto sankce v souvislosti s rezolucí Rady bezpečnosti OSN 1267 a 1373. EU dále uplatňuje opatření vůči jednotlivcům a skupinám, které byly určeny na tzv. "Seznamu terorismu EU", který se nachází v nejnovějším společném postoji, kterým se mění Společný postoj 2001/931/SZBP (European Commission – Restrictive measures 2008: 5). V současné době EU uplatňuje sankce na Al-Kajdu, Bělorusko, Bosnu a Hercegovinu (přesněji sankce jsou vytvořeny za účelem ochrany státní suverenity BaH), Myanmar, Středoafričskou republiku, Írán a také např. na Čínu (Tamtéž: 4-111).

5. Sankce Spojených států amerických

Sankce v rámci USA spravuje ministerstvo zahraničí, to dále zřizuje Úřad sankční hospodářské politiky a implementace (SPI), který je zodpovědný za rozvoj a realizaci sankcí. Tato opatření jsou přijímána v souvislosti s bojem proti hrozbám národní bezpečnosti, které představují konkrétní činnosti různých aktérů a států. SPI se snaží o budování mezinárodní podpory pro zavedení ekonomických sankcí, poskytuje návod pro zahraniční politiky na ministerstvu financí a obchodu. Pracuje s Kongresem na návrzích právních předpisů, které předchází vyloženému provozu amerických zahraničně-politických cílů v těchto oblastech. SPI udržuje a uplatňuje sankce, s cílem maximalizovat jejich ekonomický dopad na vytýčené cíle a minimalizovat škody na americké ekonomické zájmy. Pracuje také na odstraňování ekonomických sankcí případně na procesu odměňování v rámci kladných změn a motivování ke zlepšenému chování. SPI, mimo zmíněné oblasti, také pomáhá demonstrovat americkou podporu pro nově vzniklé demokracie. Kromě toho, SPI, provádí určitý přesah v otázkách sankcí vůči široké škále zúčastněných stran, včetně nevládních organizací, společností, diaspor skupin, a dalších. Mezi další zdroje sankční politiky patří: Úřad pro kontrolu zahraničních aktiv (OFAC), který spadá pod ministerstvo financí, hraje primární roli při správě a vymáhání mnoha amerických sankčních programů ve spolupráci s ministerstvem zahraničních věcí. OFAC spravuje řadu různých programů sankcí. Sankce může být buď ucelená, nebo selektivní, pomocí blokování majetku a obchodních omezení lze dosáhnout zahraniční politiky a cílů národní bezpečnosti. Mezi tyto programy patří: sankce na Írán, sankce k nešíření zbraní hromadného ničení, sankce na Sýrii, boj proti terorismu, protidrogové sankce, sankce na Kubu a jiné sankce (Portál Treasury.gov 2014).

Ministerstvo průmyslu a obchodu (Department of Commerce, Bureau of Industry and Security), je zodpovědné za rozvoj politik kontroly vývozu a vydávání vývozních licencí pro určité zboží, konečných uživatelů, destinací, a energetiky. Iniciativa pro kontrolu exportu, reforma prezidenta USA, je zásadní reformou současného systému kontroly vývozu s cílem posílit americkou národní bezpečnost a posílit schopnost Spojených států čelit hrozbám, jako je šíření zbraní hromadného ničení (Portál State.gov 2014). V současné době USA unilaterálně uplatňuje sankce na

následující státy: Myanmar, Írán, Sýrii, Súdán, Zimbabwe či na Korejskou lidově demokratickou republiku.

6. Parametry efektivní sankce

Na základě předložených informací o různých možnostech jak přistupovat ke zkoumání sankcí, autorka v této části předloží parametry, které bude následně analyzovat v sankcích uvalených na Írán. Pomocí těchto parametrů bude proto ve výsledku možno určit, zda sankce splňují nutné aspekty k tomu, aby mohly být považovány za efektivní. Hodnotit sankci pouze podle toho, zda splnila cíl, za kterým byla vytvořena, se může jevit krátkozrace, proto bude využito metody, při které bude předložen seznam parametrů ideální sankce a na základě analyzovaných dat autorka vyvodí, zda jsou sankce na Írán efektivní či ne. Metoda se tak bude snažit přiblížit výzkumu Davida Baldwina představeného v předchozí kapitole.

Efektivní sankce by tedy měla plnit následující parametry:

- 1) měla by splnit cíl/metu, za kterým byla vytvořena*
- 2) měla by být více finančně náročná pro trestaného aktéra*
- 3) měla by mít menší ekonomický dopad na uvalitele sankce*
- 4) měla by dostatečně poškodit ekonomiku trestaného aktéra*
- 5) měla by být vytvořena se zřetelem k tomu, zda je sankce jediný nástroj, či pouze možná alternativa*
- 6) pokud namířena, měla by být zaměřena na důležitý aspekt ekonomiky trestaného aktéra (ropu...)*

Na základě předložených parametrů bude autorka v analytické části hodnotit dosažené úspěchy, neúspěchy ale také možné pokroky, kterých sankce v Íránu dosáhly. Ovšem před samotným hodnocením sankcí na Írán je nezbytné představit vnitropolitický vývoj v zemi s ohledem na okolnosti, které přinutily mezinárodní aktéry k uvalení sankcí.

7. Vývoj politické situace v Íránu

Pro pochopení toho, proč byly sankce na Írán uvaleny a s postupem doby dále navyšovány je nutné představit vnitropolitickou evoluci státu. Bez porozumění tohoto vývoje by nebylo možné efektivně zhodnotit úspěšnost sankcí a embarg. Vnitropolitická situace v Íránu mezi lety 1978 a 1979 symbolizuje jednu z nejdůležitějších fází vývoje íránského státu. Revoluce určila budoucí směřování země, a to odklonění od západu a přijetí islámu jako vše určujícího faktoru. Peter Mansfield uvádí, že revoluční období, ke kterému Blízký východ směřoval již delší dobu, bylo pravděpodobněji spíše u sunnitských zemí, bylo proto překvapující, že se uskutečnila v šíitském Íránu (Mansfield 1991: 326). Počátek rodící se nespokojenosti s režimem, která vedla až k revoluci, lze vysledovat již k roku 1951 a vyvrcholila svržením Muhammada Rezy Pahlavího. Tato krize – označovaná jako íránská, byla způsobená znárodněním Anglicko-íránské ropné společnosti íránskou vládou Muhammada Mosaddeka 1. května 1951 (Portál Bbc.com 2013). Krizová situace pokračovala uvalením sankcí a ropného embarga Velkou Británií na Írán. Události byly vyhroceny v roce 1953, kdy byl Šáh přinucen uprchnout do exilu. Ze svého vyhnanství se navrátil již v témže roce podpořen zejména Velkou Británií a USA. Obě tyto země se podílely na státním převratu s cílem dosadit Pahlavího zpět. Právě tyto kroky a neustálé spoléhání na západní pomoc, vysoká korupce, vláda na pokraji diktatury, zákaz politických stran a omezování náboženství vedly k unikátní revoluci, která posléze nastolila islám jako hlavní aspekt ve fungování země (Munson jr. 1988: 54).

Deset let po opětovném nastolení Pahlavího moci se uskutečnila v Íránu tzv. Bílá revoluce. Tento proces si kladl za cíl modernizaci v oblasti sociální a zemědělské politiky. S reformováním zejména zemědělského sektoru je spojeno jméno ministra zemědělství Hassana Arsanjaniho. Arsanjani byl považován spíše za radikálního politika a po neúspěchu Bílé revoluce jej Šáh společně s předsedou vlády Ali Aminim odvolal a vinu za nezdar reformy svalili plně na jeho osobu (Mansfield 1991: 326) Se snahami o reformování také souvisí stále větší propojování politiky s využíváním služeb tajné policie. V Íránu tuto pozici zastávala organizace SAVAK (Britannica.com 2014). SAVAK, tedy Organizace národní bezpečnosti a informovanosti, získávala na důležitosti

s obdobím kolem let 1978 a 1979, kdy se, ovšem často neúspěšně, snažila pracovat proti určitému „národnímu obrození“, které v zemi začínalo získávat na podpoře široké vrstvy obyvatelstva. Hlavní opozici k realizaci Bílé revoluce tvořil Ruhollah Chomejní (v exilu od roku 1963) společně s dalšími významnými náboženskými představiteli (Axworthy 2007: 198). Reforma nebyla v závěru hodnocena jako velmi úspěšná, neboť i přesto, že velké množství půdy bylo přerozděleno, větší vlastníci půdy byli schopni nalézat možnosti jak si půdu ponechat ve vlastnictví (Vakili-Zad 1990: 7). Vedlejším účinkem reformy bylo zvýšení procenta obyvatel odcházejících z vesnic do měst, kdy primárním cílem bylo hlavní město – Teherán. Společně s těmito reformami se šáh zasadil o rozšiřování práv pro ženy, které tak mohly volit zástupce do veřejných úřadů.

Snaha odcizit dvě velmi důležité složky v Íránu od sebe – tedy náboženství a vládu vedla k nepokojům, stávkám a demonstracím. Íránské obyvatelstvo cítilo potřebu odloučit autoritářského šáha od moci a Pahlávího reakcí na toto dění bylo zavedení stanného práva.

7. 1 Revoluce 1979

Íránská revoluce je unikátní z pohledu na její komplexnost. Proti vládě šáha Pahlávího se spojilo téměř celé politické spektrum bez ohledu na levicovost či pravicovost. Revoluce vyvrcholila 16. ledna 1979, kdy byl šáh opět přinucen uprchnout do exilu, nejprve do USA a následně našel útočiště v Egyptě, ve kterém také zemřel. Jeho uprchnutím byla ukončena vláda perských šáhů, která trvala 25 století (Manfield 1991: 328).

V průběhu revoluce se proti tehdejší vládě utvářely nejenom občanské a náboženské skupiny, ale také politické koalice. Mezi nejdůležitější koalice patřila Koalice islamistických rad (Islamic Coalition Councils - *Hayat-ha-ye-Mo'ta-lefeh-ye Islami* [HMI]). Koalice byla vedena Chomejním a byla vytvořena v roce 1963. Postupem času koalice absorbovala nejenom další náboženské a radikálnější skupiny ale také liberální politická uskupení – jako byl např. Íránské liberální hnutí. K roku 1975 byla HMI přítomná téměř na celém íránském území, měla podpůrce ve vládních institucích a také v náboženských

komunitách. Mimo partyzánské oddíly, politické strany a koalice bylo další částí opozice proti Šáhovi také studentstvo. I tato opozice byla formována v exilu a v letech revoluce měla nejméně 60 000 aktivních členů (Vakili-Zad 1990: 16).

Samotná revoluce vypukla v lednu 1978, kdy byl Chomejní uznán jako legitimní lídr převratu a volání po změnách. První organizovaná demonstrace proběhla také v lednu 1978 ve městě Qum. Od této chvíle byl život obyvatel organizován v mešitách, kde bylo skladováno jídlo, voda a také např. oblečení. Navíc se mnoho mešit stalo domovem pro důležité náboženské představitele, kteří odsud kázali a rozhodovali o dalších krocích proti vládě šáha Pahláviho. Finální devastace íránské vlády přišla v prosinci 1978, kdy od této chvíle byla země kontrolována náboženskými komunitami působících z mešit. Zejména komunity, organizace či spolky stály za zrozením revoluce, která reagovala na dění v období Bílé revoluce. Všechny skupiny byly určitým způsobem propojeny a spolupracovaly na různých úrovních (Tamtéž: 19).

Výsledkem revoluce v Íránu bylo nastolení vlády islámských šíitských představitelů. Islámská republika Írán byla ustanovena referendem (1. dubna 1979) a byla nastavena tak, aby většina moci byla v rukou šíitského duchovenstva. Tedy i přesto, že se na revoluci jako takové podíleli také levicové a liberální politické strany, často se snahou směřování země k západu. Ministerským předsedou první porevoluční vlády se stal Mehdí Bázargán. Jeho vláda ovšem disponovala pouze omezenou mocí, neboť země byla ovládaná tzv. revolučními výbory, které operovaly po celé zemi (Cvrkal 2007: 93). Chomejní stál mimo politické úřady, jakožto nejvyšší náboženský představitel v zemi. V roce 1979 založil Revoluční radu, Bázargán byl před svým jmenováním premiérem členem této Rady a po svém jmenování ji opustil. Ústava „nového“ Íránu byla schválena také v referendu, kdy pro její platnost hlasovalo 98% íránskému obyvatelstvu. Ústava zakotvila vedoucí roli šíitského duchovenstva, tento požadavek se ovšem nelíbil ministerskému předsedovi Bázargánovi, který navrhnul rozpuštění Rady expertů – čelní Rady seskupující náboženské představitele. Tento požadavek byl odmítnut Chomejním a po tomto vývoji následovaly v zemi další protesty a demonstrace.

Proces vytváření nového státu byl téměř okamžitě zkomplikován v listopadu 1979, kdy bylo islamistickými radikály zadrženo 52 obyvatel Spojených států na americké ambasádě v Teheránu (Portál History.state.gov 2014). Tímto krokem chtěli povstalci donutit USA navrátit uprchlého šáha zpět do Íránu, kde měl čelit soudnímu

procesu. Tedy počátek islámské republiky je spojen s konfliktem s USA, která na tyto kroky reagovala ekonomickými sankcemi. Problematické vztahy mezi Íránem a USA je tak možné vysledovat již k 50. létům 20. století a jejich zhoršení v 70. letech započalo období sankcí, omezení a dalších negativních kroků.

Revoluce byla dokončena dosazením ajatolláha Chomejního na místo nejvyššího náboženského představitele státu. Do prezidentského křesla byl zvolen Abolhasan Baní-Sadr, který se tak stal prvním prezidentem nově vzniklé Íránské islámské republiky. Baní-Sadr byl spřízněn s Chomejním zejména v pohledu na spojení politiky a náboženství (Cvrkal 2007: 96). Hlavní zaměření jeho vlády spočívalo ve znárodnění podniků, bank, půdy, společností a majetku celkově, pod vládu státu. I přes civilní vládu Baní-Sadra spočíval hlavní vliv v rukou ajatolláha Chomejního.

7. 2 Chomejního režim

Nový íránský režim byl plně podřízen náboženství. Zemi tak začal spravovat nejvyšší náboženský duchovní – ajatolláh. Tuto funkci zastával po svém návratu z francouzského⁴ a iráckého exilu Rúholláh Chomejní. Chomejní byl již od počátku šáhovy vlády proti jeho snaze sekularizovat Írán. Po vypuknutí revoluce získal prostor k návratu do země a v červenci 1979 se tak stal vrcholným představitelem Íránu. Ve své funkci byl označován jako Velký Ajatolláh Rúholláh Chomejní, kdy byl jak nejvyšším představitelem země, tak také islámu – státního náboženství. Podle nové ústavy byla Íránská islámská republika teokratickým státem, při bližším pohledu na situaci bylo ovšem možné nalézt znaky diktatury vedené Chomejním, který prosazoval náboženskou kontrolu všech státních funkcí a podřídil všechny aspekty běžného života ideovému dozoru náboženské rady.

Chomejní zemi vládnul s pomocí Rady šíitského duchovenstva, prvními kroky ve své funkci směřoval k eliminaci opozice zejména z řad levice. Osobně se zasazoval o uspořádání referenda o proklamaci islámské republiky, jejímž prvním prezidentem byl zvolen, jak je již zmíněno výše, umírněný Abú al-Hasan Baní-Sadr. Mezi státní mocí

⁴ Francii si ke svému exilu Chomejní vybral zejména kvůli tomu, že mu žádná arabská země neposkytla takový azyl, kdy by nijak nebyl omezován ve své agitační a další činnosti (Khomeini 2008: 29).

reprezentovanou Baní-Sadrem a islámskými radikály se však postupem doby množily incidenty a v červnu 1981 dal Chomejní příkaz k prezidentově zatčení – tomu se ale podařilo uniknout do Francie (Baer 2008: 70). Na tuto událost navázaly popravy prezidentových přívrženců. Za nástupce Baní-Sadra byl 2. srpna 1981 zvolen Muhammad Alí Radžái, který byl, společně s předsedou vlády a policejním prezidentem, takřka okamžitě po svém zvolení zabit při výbuchu bomby v kanceláři ministerského předsedy. Dne 2. října 1981 došlo k nové volbě prezidenta a tentokrát se jím stal loajální Chomejního žák Alí Chámeneí, který byl v podstatě pouze loutkovým prezidentem, protože skutečnou mocí disponoval ajatolláh Chomejní. Pozici ministerského předsedy zastával Mír Hosejn Músaví. Průběh osmdesátých let tak jasně ukázal odklon od dřívější šáhovy světské prozápadní politiky (Cvrkal 2007: 99).

Oficiální íránskou ideologií se stal šíitský islám, fundamentalistického charakteru. Důkazem toho byl například návrat k nerovnoprávnému postavení žen, tedy stavu před rokem 1963. Konstantou zahraniční politiky Íránu bylo nepřátelství vůči USA a vedle toho došlo ke značnému ochlazení vztahů se sousedními sunnitskými zeměmi (kvůli šíitské většině v Íránu), což vyvrcholilo např. irácko-íránskou válkou (Baer 2008: 123).⁵ Problematickou otázkou stále zůstávala kurdská menšina. Kurdské hnutí na íránském území bylo dlouhodobě podporováno sousedním Irákem, i přesto, že v Iráku byla kurdská menšina silně potlačována (Cvrkal 2007: 98).

80. léta 20. století jsou spojeny s boji nejenom s Irákem, ale také s Izraelem, který v roce 1982 zaútočil na sousední Libanon. Írán na libanonské území vyslal část vojenských jednotek, které jsou v perspektivě pokládány za zakladatele organizace Hizballáh. Po počáteční izolaci nového íránského režimu se čelní představitelé snažili o znovu-navázání diplomatických vztahů. Mezi prvními zeměmi, které s Íránem navázaly diplomatické vztahy, byla Saúdská Arábie a Omán. Mír s Irákem byl uzavřen na půdě OSN v roce 1988 na základě rezoluce 598 (Tamtéž: 100). Konec 80. let 20. století je

⁵ V Iráku jsou sunnité v menšině, Saddám Husajn se tak obával aktivování šíitské většiny. Právě prvek šíitské revoluce posilovat napětí mezi Irákem a Íránem (Cvrkal 2007: 98).

sklouben se smrtí ajatolláha Chomejního, jeho nástupcem byl zvolen dosavadní prezident Chámeneí.⁶ Chomejní zemřel 3. června 1989.

7. 3 Vývoj po Chomejního smrti

Prezidentem se, po přesunutí Chámeneího na pozici nejvyššího duchovního představitele, stal Alí Akbar Hášemi Rafsandžání. Vláda tohoto prezidenta je primárně označována jako éra rekonstrukce, pragmatizmu a obnovy zahraničněpolitických vztahů Íránu. Rafsandžání usiloval o oslabení aplikace islámského práva. Mnoho reforem ovšem bylo blokováno a vetováno konzervativním parlamentem (Axworthy 2007: 203). Ve druhé polovině 90. let došlo k uvolnění části společenského života tím, že bylo povoleno vytvářet politické strany, samozřejmě s respektem k platné ústavě. Ekonomika za vlády prezidenta Rafsandžáního stagnovala a zvyšovala se nezaměstnanost. Zajímavostí je to, že ani po islámské revoluci nebylo ženám odebráno volební právo, ovšem povinností pro ně bylo správné muslimské zahalení. Díky tomuto nastavení společnosti bylo možné začít posílat dívky do škol, které tuto možnost využily a v současné době je v Íránu patrný trend zvyšování počtu studentek vysokých škol, který převažuje mužské studenty v poměru 66:34 (Tamtéž: 204). Samozřejmě tyto kroky a vývoj neznamení zrovnoprávnění žen s muži, ženy jsou v Íránu stále utlačovány. Právě volební podpora ženské části obyvatelstva se ukázala klíčová pro budoucího prezidenta Íránu Sejveda Mohammada Chátamího.

Tento politik se ujal moci po květnových volbách 1997. Podobně jako předešlý prezident je i on spojován s reformami a změnami nejenom ve vnitřní politice (Cvrkal 2007: 101). Byla zmírněna cenzura, v tisku bylo možné objevovat kritické hlasy na adresu vlády. I přes tyto změny je Chátamí zpětně pokládán za spíše umírněného politika, který se vyhýbal konfliktům s konzervativními mysliteli a politiky. Možnost určitého rozmražení zahraničněpolitických vztahů mezi Íránem a USA nastala zvláště za vlády Chátamího. Právě tato eventualita ale byla odmítnuta konzervativní částí

⁶ Ještě před svou smrtí vydal Chomejní známou fatvu, v níž odsoudil autora Satanských veršů Salmana Rushdieho k trestu smrti. Vyhlášení této fatvy znamenalo ochlazení vztahů s VB, kde Rushdie žije a s ES jako celkem.

politického spektra. Dobré vztahy byly navázány s Velkou Británií nebo Německem. Smířlivý přístup zastávala také EU, kdy íránský ministr zahraničí navštívil v roce 2001 Brusel (Tamtéž: 102).

Reformně smýšlející politické strany triumfovaly v parlamentních volbách v roce 2000. Z 290 mandátů získali celkem 190. Konzervativní kruhy kladly tomuto reformnímu vývoji od počátku silný odpor, a protože moc prezidenta i parlamentu je v Íránu omezená, podařilo se reálně docílit jen málo změn. Navíc prezident Rafsandžání byl vývojem v zemi vehnán do konzervativního tábora, který svou pozici posílil v roce 2004 a o další rok později získali konzervativci vítaného spojence v novém „tradičním“ prezidentovi Mahmúdu Ahmadínežádovi (Axworthy 2007: 206).

7. 4 Vláda prezidenta Ahmadínežáda

Osoba tohoto politika je nejvíce spjatá s jeho výroky na adresu Izraele, holokaustu a také s propagováním íránského jaderného programu. Vztahy mezi Íránem, USA a západoevropskými státy byly celkově poznamenány právě zvolením Ahmadínežáda za íránského prezidenta. Jak autorka poukázala výše, předešlí prezidenti byli spojeni zejména s přístupy k reformám či pragmatismu. Ahmadínežád je spojen s populismem, který je zaměřen na nejchudší vrstvy obyvatelstva. Při své kampani využíval propojení mezi jeho výroky a nespokojenými vrstvami íránského obyvatelstva.⁷ I přes jeho populismus není vyloženě oblíbený v širokých vrstvách íránského obyvatelstva (Heyking 2005: 1). Ahmadínežád ovšem představuje také určitou specifickou výjimku. Byl to první porevoluční prezident, který nezastával duchovní funkci (Axworthy 2007: 210).

Prioritou jeho vlády se stal jaderný program. I přes permanentní zdůrazňování, že program nebude využit pro výrobu atomové bomby, ovšem opakovaně odmítnul přítomnost mezinárodní organizace k dohledu nad touto oblastí. Tímto krokem opětovně zkomplikoval těžko obnovované vztahy se západními mocnostmi. Když Ahmadínežád nenašel podporu na západě, obrátil se k Rusku (Cvrkal 2007: 108).

⁷ Volby v roce 2005 jsou považovány za ne zcela regulérní či dokonce až za zmanipulované, na nesrovnalosti a problémy bylo poukazováno v průběhu obou kol prezidentských voleb.

V podstatě je možné říci, že možnost, že Írán atomovou zbraň možná vyvíjí, je stejně nebezpečná, jako vědět to určitě. Právě nukleární program je tím jablkem sporu mezi Íránem a nejenom západní sférou světa. A na základě pokračování ve vývoji byly OSN v roce 2005 vyhlášeny sankce. Ahmadínežádova éra je považována za jednu z nejvíce kontroverzních v dějinách Íránu. Jeho výroky a vystupování mnohdy vrátily diplomatické vztahy mezi Íránem a západními zeměmi na úroveň z doby islámské revoluce. Ahmadínežád bývá často odborníky srovnáván s Hugo Chávezem, který měl podobné rétorické vystupování, stavěl svou kariéru na populismu a protizápadních názorech. Na druhou stranu existují také výzkumy, které tvrdí, že mezi Ahmadínežádem a Chávezem je více rozdílností než podobností, tato práce ovšem nemá prostor k tomuto srovnání.⁸

7. 5 Současná vláda (období 2013-)

Hasan Rúhání se stal íránským prezidentem v roce 2013. Po přerušení náboženského zázemí prezidentů Ahmadínežádem je tento politik opět bývalým duchovním představitelem. Rúhání je v prezidentské funkci zatím krátce, ovšem již po osmi měsících je kritizován za nedostatečné kroky v reformním úsilí. Írán se stále potýká s vysokým procentem nezaměstnaných, vysokou úrovní inflace či drahými potravinami. V současné době jsou zaznamenávány průlomů spíše v zahraničněpolitické oblasti, než v té domácí. Rúhání představuje jemně smířlivějšího politika, než byl jeho předchůdce. Je prvním íránským prezidentem, který má vlastní Twitter účet. I přesto že jej osobně nespravuje, je tento krok určitým smířlivějším přístupem k postupnému snižování cenzury internetu (Portál Time.com 2014). Vnitřní problémy jsou spojeny s dopady sankcí, které jsou na Írán uvaleny již téměř deset let (OSN sankce od roku 2005). I přes volební sliby íránští občasně stále nepociťují změny např. v dostupnosti a rychlosti internetu, rychlém snižování cenzury či posilování lidských svobod a práv (Portál Theguardian.com 2014).

Cílem Rúháního vlády je odstranění mezinárodních sankcí, které kritizuje jako „jazyk bez respektu“ (Portál Theguardian.com 2013). Jeho zvolení bylo vnímáno jako

⁸ Více k rozdílnosti mezi těmito dvěma politiky v Mirtaheri, Seyed Ahmad. 2013. *The Politics of Ahmadinejad and Chavez: A Misplaced Comparison*. Class, Race and Corporate Power, Vol. 1, Article 5.

možnost obnovení vztahů a jednání se západem, v současné době se ovšem jeví jako spíše umírněný reformista, který se potýká s mnoha vnitřními problémy zároveň také s mnoha zahraničněpolitickými. Írán je jednou ze zemí, které stále podporují syrský režim a je tak jedním z mála spojenců, které režim Bašára Assada má. Rúhání ke konfliktu přistupuje z hlediska vyřešení občanské války uvnitř země, tedy bez zásahů mezinárodních společenství a cizích států (Portál Reuters.com 2013). V době psaní této práce je Rúhání u moci osm měsíců a prozatím nedošlo k žádnému zásadnímu zlomu v iránském směřování a mluvě (Portál Reuters.com 2013). Je ovšem jasně patrný smířlivější tón ve srovnání s předešlým populistickým prezidentem Ahmadínežádem

8. Historie sankcí na Írán

Írán čelí sankcím již od islámské revoluce v roce 1979. Tyto sankce ovšem byly uvaleny z jiných důvodů než ty, které autorka zkoumá a představuje níže. Sankce z roku 1979 souvisely se zadržením amerických občanů na ambasádě v Teheránu. Jako reakce na tyto činy byly americkou vládou zmraženy vládní finanční toky a na Írán bylo uvaleno plné obchodní embargo (Portál Cnn.com 2012). Po propuštění rukojmí byly sankce odstraněny, ale pouze na tři roky. Rok 1984 znamenal opětovné uvalení amerických sankcí, důvodem pro jejich uvalení byla íránská podpora terorismu. Tyto sankce byly následně rozvedeny v 90. letech kvůli obavám z vytváření nukleární zbraně (Portál Iranprimer.usip.org 2014). Autorka při své analýze vynechá americké sankce z let 1979 a 1984 a zaměří se na vývoj od třetích uvalených sankcí v roce 1995 prezidentem Billem Clintonem. Tyto sankce znamenaly naprosté zamezení obchodu s ropou a opět bylo uvaleno úplné obchodní embargo.

Nejdelší historii s uvalováním sankcí na Írán je tedy možné vysledovat k USA, OSN a EU se k sankcím přidaly až v polovině 10. let 21. století. Obě zmíněné organizace sankcemi reagovaly na zvyšující se nebezpečí, které znamenal íránský jaderný výzkum. Použitím mimo jiné tohoto nástroje chtějí jak OSN a EU, tak USA docílit spolupráce íránského režimu se západními organizacemi, které jsou ustanoveny za cílem kontroly ne-proliferace a ne-vývoje nukleárních zbraní. V následujících podkapitolách budou představeny zkoumané sankce, tedy americké sankce a sankce uvalené OSN a EU. Autorka nemá dostatek prostoru k představení a analýze kompletních sankcí, které jsou na Írán uvaleny, vybrala si proto tyto tři důležité světové aktéry.

8. 1 Sankce a Executive Orders vytvořené USA

Relevantní sankce k zpracování této analýzy jsou USA na Írán uvaleny již v roce 1995. Clintonova administrativa v podstatě „pouze“ rozšířila již účinné sankce, které byly uvaleny v roce 1984. Sankce z roku 1995 byly zahájeny ropným embargem – tedy

zákazem jakéhokoli obchodu s íránskou ropu. V následujících dvou měsících byly tyto sankce ještě více rozšířeny o celkové obchodní a investiční embargo na Írán. Hned v následujícím roce (1996) byl v americkém Kongresu schválen zákon ILSA – Iran-Libya Sanctions Act, který měl přinutit zahraniční společnosti, aby neinvestovaly v ropném a plynárenském průmyslu v Íránu, který tvoří hlavního příjmy země (Tamtěž 2014). ISLA nebyl využit ani jedenkrát za celou dobu obou předcházejících amerických administrativ, až za administrativy současného prezidenta Obamy. Stalo se tedy to, že byly uvaleny sankce na evropskou společnost, kvůli její spolupráci s Íránem. Ovšem společnost Naftiran Intertrade Company (NICO), na kterou byly sankce uvaleny, není zcela evropská, ale je původem íránská, nehrozí tak přílišné tenze mezi USA a EU nebo Švýcarskem, kde je společnost situovaná (Portál Iran-Times.com 2010). Za provádění sankční politiky je v USA zodpovědný prezident, který těmito úkony pověřuje ministerstva financí, vnitra a zahraničí. Sankce jsou do účinnosti uváděny jako tzv. Executive Orders (Portál Treasury.gov 2014).⁹

Při zkoumání amerických sankcí na Írán, či na kteroukoli jinou zemi nebo aktéra je nezbytné zvážit a uvědomit si rozdíly mezi jednotlivými administrativami. Sankce se v průběhu střídání amerických prezidentů měnily, kdy např. Obamova administrativa v této oblasti vysílá vstřícnější kroky, než tak činila např. administrativa předchozího amerického prezidenta G. W. Bushe (O'Sullivan 2010: 11). Kroky Clintonovy administrativy souvisely se snahou zabránit Íránu v podpoře teroristických organizací. Tyto sankce byly zajímavé tím, že nebyly vázány pouze na íránské území, ale na íránské společnosti, či osoby operující kdekoli na světě. Po vyhlášení a rozšíření sankcí v letech 1995 a 1996 bylo v těchto krocích pokračováno v roce 2005. Bushova administrativa vyhlásila sérii příkazů ke zmrazení aktiv firem a jednotlivců, u kterých bylo podezření, že byli zapojeni do íránské podpory terorismu, napomáhali Íránu v ohrožování stability v Iráku a, kteří mohli nebo byli zapojeni do íránského jaderného a raketového programu. USA dále zmrazily majetek mnoha íránských úředníků a íránských firem, zejména těch, které byly či jsou nějakým způsobem spjaty s revolučními gardami. Také byly uvaleny sankce na desítky zahraničních subjektů, zejména čínských a ruských společností, za pomoc Íránu s jaderným a raketovým programem. Americká vláda navíc také vytvořila

⁹ Výčet Executive Orders zahrnujících Írán od roku 1995: 12957, 12959, 13059, 13553, 13574, 13590, 13599, 13606, 13608, 13622, 13628, 13645.

oddělení, které spadá pod ministerstvo spravedlnosti, za účelem důraznějšího stíhání jednotlivců nebo společností stíhané za prodej zbraní a zbrojních součástek do Íránu.

V roce 2010¹⁰ byl v parlamentu USA schválen Zákon o všeobecných sankcích proti Íránu, odpovědnosti a zabavení majetku – Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act – CISADA (Portál Iranprimer.com 2014). Tento zákon, či dokument zpřísnil sankční politiku, např. zrušil povolení k dovozu některých potravin a koberců íránského původu. Obchod s těmito surovinami je možné trestat pokutou až do výše 1 milionu dolarů a 20 lety vězení (Portál Cnn.com 2012). Zákon dále ustanovil, že íránské zboží nebo služby nemohou být dováženy, pokud se nejedná o dary v hodnotě 100 dolarů nebo méně; informační materiály, nebo osobní majetek někoho kdo přichází do Spojených států. Občané USA dle této vyhlášky nesmějí vyvážet zboží nebo služby do Íránu nebo, obecně, do třetí země, s vědomím, že je určeno pro Írán. Existují výjimky, jako je darování předmětů určených ke „zmírnění lidského utrpení“, opět dary v hodnotě 100 dolarů nebo méně, některé zemědělské produkty, léky a informační materiály. V neposlední řadě americká vláda zakázala spravovat účty íránské vlády, včetně centrální banky země. V roce 2011 USA přidaly další sankce, včetně zpřísnění omezení pro společnosti, které poskytují Íránu vybavením a odborností jak provozovat ropný a chemický průmysl. Tento krok byl zacílen na skupiny, které podnikají s finančními institucemi v Íránu z vkladních účtů ve Spojených státech. Americké sankce se také dotkly skupiny operujících v Íránu, jako jsou Islámské revoluční gardy, Milice v Basídž, a íránských donucovacích orgánů - stejně jako několika jedinců v Íránu (Tamtéž 2012).

Dne 1. května 2012 americký prezident podepsal Executive Order č. 13608: Zákaz určitých transakcí s; a pozastavení vstupu do Spojených států pro zahraniční „nedodržovatele“ sankcí s ohledem na Írán a Sýrii. Tento Executive Order posílil schopnost ministerstva financí řešit chování zahraničních fyzických osob a subjektů kteří porušili, se pokusili porušit, spikli se porušit, nebo v důsledku porušili americké sankce na Sýrii nebo Írán. Na počátku roku 2014 se USA spojily s Velkou Británií, Německem, Francií, Ruskem a Čínou do skupiny, která je koordinována Vysokou představitelkou EU Catherine Ashton. Do skupiny byl přidán i Írán a společně začali jednat o Akčním plánu

¹⁰ Již za vlády prezidenta Baracka Obamy, který je v úřadu od roku 2009.

(JPOA). Na setkání byl vytvářen dokument, který by přinesl v dlouhodobé perspektivě řešení íránského nukleárního programu. V dokumentu bylo potvrzeno, že Írán nebude vyvíjet nukleární zbraně (Portál Eeas.europa.eu 2014).

8. 2 Sankce a rezoluce OSN

OSN vytvořila k roku 2014 celkem osm rezolucí, které se vztahovaly k íránskému nukleárnímu programu. Rezoluce jsou v OSN schvalovány Radou bezpečnosti nebo Valným shromážděním. Rezoluce schválené Radou bezpečnosti se stávají právně závaznými dokumenty. Rezoluce přijaté Valným shromážděním jsou spíše určitými doporučeními, kterými by se měl ten, koho se rezoluce dotýká, řídit. Tyto rezoluce jsou přijímány na základě prosté většiny – 50% plus jeden hlas, aby byla rezoluce přijata. Rezoluce, které se týkají sankcí na Írán, byly schvalovány v rámci Rady bezpečnosti.

První rezoluce, kterou OSN ohledně Íránu vytvořila, byla přijata v červenci 2006. Přijetí rezoluce předcházela zpráva od Mezinárodní agentury pro atomovou energii (International Atomic Energy Agency - IAEA), která vyjádřila znepokojení se směřováním íránského atomového výzkumu. Írán nebyl schopný obhájit své kroky v obohacování uranu, proto byla v červenci 2006 vytvořena rezoluce 1696. Pro rezoluci hlasovalo 14 z 15 členů Rady bezpečnosti, kdy jediný Katar se zdržel hlasování (Security Council SC/8792: 2006). Rezoluce po Íránu požadovala veškeré procedury související s obohacováním uranu a poprvé zazněla možnost uvalení sankce (Portál Bbc.co.uk 2006). Vzhledem k neuspokojivému vývoji ve spolupráci s Íránem následovala ve stejném roce, v prosinci, druhá rezoluce s označením 1737 (Portál Cnn.com 2006). Tato rezoluce již byla schválena jednomyslně v poměru 15:0 a uvalila první sankce. Zaměřeny byly výlučně na zastavení možného obohacování uranu v íránských nukleárních zařízeních (Security Council SC/8928: 2006). Sankce pro Írán znamenaly zastavení dodávek materiálů a technologií, které by mohly přispět k výrobě a rozvoji jaderného a raketového programu. Dále byla zmražena íránské aktiva deseti hlavních společností a 12 fyzických osob v souvislosti s těmito programy (Portál Cnn.com 2006).

Po necelých čtyřech měsících vydala OSN třetí rezoluci, která upevňovala již uvalené sankce na Írán. I tato rezoluce byla schválena jednomyslně. Rezoluce s označením 1747, mimo odsouzení íránského „pochybného“ atomového výzkumu, zahrnovala zákaz obchodu se zbraněmi a zmrazení finančních toků (Security Council SC/8980: 2007). IAEA potvrdila nárok Íránu na atomový výzkum, ovšem pouze za účelem vědeckým nebo mírovým a to pouze v případě pokud by byl ve shodě s ne-proliferačními dohodami. Vzhledem k tomu, že k této shodě nedošlo, OSN uvalila sankce pomocí již zmiňované rezoluce 1747 (Portál Cnn.com 2006). Po schválení rezoluce následovaly pobouřené výroky íránských politických představitelů o dvojím metru. Tato vyjádření se týkala Izraele a jeho nukleárního výzkumu (Portál Foreignaffairs.com 2012). Vzhledem k neupokojivému pokroku při zveřejňování výsledků výzkumu a nedostatečné informovanosti o íránském nukleárním výzkumu byla v březnu 2008 přijata rezoluce 1803, která potvrzovala již uvalené sankce na Írán (UN Security Council Resolution 1803: 2008). Rezoluce byla přijata v poměru 14:1, kdy se pouze Indonésie zdržela hlasování o této otázce. (Security Council SC/9268: 2008). Rezoluce kritizovala nedostatečnou spolupráci mezi IAEA a íránskými úřady. Navíc požadovala zastavení jakéhokoli výzkumu, který se týkal obohacování uranu a využívání centrifug (Portál State.gov 2008).

IAEA vydala v září roku 2008 zprávu, ve které byly zveřejněny informace o opětovné nedostatečné spolupráci mezi touto organizací a Íránem. Zpráva také udávala množství vyrobeného obohaceného uranu a rovněž využití centrifug při tomto procesu (IAEA Report on Iran: 2008: 3). Překvapením bylo zjištění, že Írán je úspěšný při výrobě vlastních centrifug, čímž bylo pouze přidáno pravděpodobnosti na skutečnosti možného vývoje nukleární zbraně. Na základě těchto zjištění byla Radou bezpečnosti jednomyslně odhlasována rezoluce 1835 (Security Council SC/9459: 2008). Rezoluce byla schválena i Indonésií díky tomu, že nepřidávala a nezhoršovala již uvalené sankce na Írán. Reakce Íránu na tuto rezoluci odpovídala již běžnému vzorci, výzkum je podle něj využíván pouze na mírové účely a nic ilegálního se zde neděje a rezoluce byla jasně dosouzena (Portál Bbc.com 2008). I přesto, že tato rezoluce již uvalené sankce nezhoršovala, měla být možnou předzvěstí této možnosti, pokud Írán nezmění svůj přístup (Tamtéž 2008). Další sankce byla na Írán uvaleny až o dva roky později v červnu 2010 (Portál Presstv.ir 2010). Rezoluce 1929 přidávala na tvrdosti již tak silným sankcím na Írán. Mezi další

opatření patřila např. následující: zákaz výcviku, financování nebo pomoc v souvislosti s takovými zbraněmi a materiálem a omezení nad prodejem dalších zbraní a materiálu do Íránu; zákaz cestování vztahující se na osoby uvedené v přílohách usnesení, s výjimkami, o kterých rozhodne výbor zřízený rezolucí 1737; zákaz účastnit se jakékoli činnosti související s balistickými raketami. Hlasování o této rezoluci bylo obtížnější než u všech předchozích. Z 15 hlasujících se jeden člen zdržel – Libanon a dva členové hlasovali proti přijetí rezoluce – Brazílie a Turecko. Jejich důvody k takovému postoji byly vysvětleny tak, že další sankce představují selhání demokratických snah (Security Council SC/9948: 2010). Další rezoluce zabývající se íránským nukleárním programem následovala v červnu 2011. Rezoluce pouze upravovala a rozšiřovala mandát expertního panelu, který monitoroval sankce uvalené OSN (Security Council SC/10276: 2011). Stejná rezoluce byla OSN schválena i v červnu 2012, kdy byl mandát panelu prodloužen do července 2013. Jednání o této rezoluci bylo velmi krátké, trvalo pouhou hodinu a hlasování o ní bylo jednomyslné (Security Council SC/10666: 2012). Třetí prodloužení mandátu expertního panelu bylo schváleno v červnu 2013 a mandát byl prodloužen do června 2014. Na základě zprávy z tohoto expertního panelu bude OSN dále rozhodovat, jakých pokroků a změn bylo v Íránu dosaženo (Security Council S/RES/2105: 2013).

8. 3 Sankce EU

EU poprvé uvalila sankce na Írán v roce 2010. Tímto krokem se EU snažila zabránit Íránu v pokračování na nukleárním výzkumu a v porušování lidských práv. Sankce se ukázaly jako nedostatečné, proto v roce 2011 EU zveřejnila ucelenou zprávu o celkovém zpřísnění sankcí na Írán. Na základě tohoto dokumentu mají do EU zakázaný vstup osoby, které jsou zodpovědné za porušování lidských práv v Íránu, osoby, které jsou s tímto chováním spojeny nebo, které jej podporují některým ze způsobů. Postupně se k těmto omezením, přidávala další, např. zmrazení bankovních účtů (aktiva íránské centrální banky v EU budou zmrazeny, a obchod s Íránem ve zlatě, diamantech a drahých kovů bude blokován [Portál Cnn.com 2012]), zákaz na provozování některých služeb, telekomunikační embargo, embargo na produkty či nástroje, kterými by bylo možné využívat vnitřního potlačování lidských práv. Mimo tyto služby se sankce

dotknuly také ropného a petrochemického průmyslu, který byl zablokován. Těmito kroky byly rozvinuty původní sankce z roku 2010.

V roce 2012 bylo uvalené embargo rozšířeno o další omezení, byl zakázán jakýkoli vojenský obchod s Íránem a také bylo uvaleno embargo na možný vojenský výcvik či podobné služby. Kromě vojenského materiálu, zákazu vstupu na území EU nebo zákazu obchodování s ropou byly uvaleny také další zákazy např.: zákaz poskytování vybraných služeb některým plavidlům a letadlům, zákaz k uspokojení nároků ze strany některých osob, subjektů nebo orgánů, zákaz poskytování nových íránských bankovek a mincí, ale také byly vydány zvláštní výjimky pro zmrazení finančních prostředků a hospodářských zdrojů pro íránské centrální banky, banku Tejarat a účetnictví diplomatických misí a mezinárodních organizací (European Commission – Restrictive measures (Sanctions) in Force 2014: 29). Již v roce 2012 probíhala jednání mezi skupinou P5 (VB, USA, Francie, Čína, Rusko and Německo) a Íránem, označovanou jako skupina P5+1. Íránu byl předložen požadavek na přerušování obohacování uranu, na toto téma íránské autority odpověděly, že obohacování uranu je nutné pro medicínské a vědecké účely. K íránskému argumentu byly ovšem přidány argumenty, že takto obohacovaný uran je možné proměnit na zbraňový materiál v období do šesti měsíců (Portál Bbc.com 2012).

V lednu 2014 EU (a také USA) z tvrdosti některých sankcí a embarg upustila. Podle IAEA bylo Íránem dostatečně prokázáno, že odpojil některé centrifugy a ve vybraných zařízeních přestal obohacovat uran.¹¹ Ulehčení těchto sankcí a embarg se týká např. rozmrazení některých bankovních účtů. Sankce jsou stále uvaleny na obchod se zlatem a drahými kovy a ropný průmysl (Portál Ft.com 2014). Teherán i nadále tvrdí, že výzkum je využíván pouze k mírovým a vědeckým účelům. Na západě ovšem převládá spíše hledisko možné výroby nukleární bomby (Portál Aljazeera.com 2014). Podle Ženevské dohody, Írán souhlasil, že zastaví 20% program obohacování uranu, ale bude nadále pokračovat v obohacování na hodnotu 5%. Bylo rovněž dohodnuto, že polovinu své zásoby 20% obohaceného uranu Írán převede na oxid a zředí zbývající polovinu na 5% směs do šesti měsíců (Joint plan of action 2013: 2). Kromě obohacovacích opatření, šestiměsíční prozatímní dohoda rovněž zavazuje Írán otevřít svůj jaderný program k

¹¹ Např. v zařízení Natanz.

větším inspekcím ze strany OSN a zavazuje ho poskytovat další podrobnosti o svých jaderných aktivitách a zařízeních (Tamtéž: 2014).

8. 5 Analýza představených sankcí a embarg

Na pozadí předložených dat a faktů v předchozích třech podkapitolách provede autorka analýzu, na jejímž základě bude možné zhodnotit efektivitu spuštěných sankcí všech tří zkoumaných mezinárodních aktérů. Analýza bude vedena z úhlu pohledu na přísnost a celkové oblasti íránské ekonomiky, které byly sankciovány. Navíc budou také představeny dopady sankcí na běžný život a chod v Íránu. Sankce na Írán byly vytvořeny a uvaleny jako první USA, a až po více než deseti letech se k této zemi přidaly také OSN a EU. USA mají s Íránem problematické vztahy již od konce 70. let 20. století, kdy po vyhlášení islámské republiky bylo po dobu dvou let zadržováno přes 50 amerických občanů v Teheránu na americké ambasádě. V této době byly také uvaleny první sankce. Zde je možné nalézt rozdíl v důvodech uvalování sankcí. Autorka má za prokázané, že první sankce byly na Írán uvaleny za cílem změnit nebo alespoň zmírnit nově zformované vedení země. První sankce tedy měly za cíl změnu politického režimu. To se o současných sankcích, či o sankcích uvalených USA od poloviny 90. let 20. století říci tak jistě nedá. Sankce byly velmi široké a teprve administrativa Baracka Obamy dala jasně na srozuměnou, že USA sankce uvaluje pouze za cílem zastavení íránského nukleárního programu (O'Sullivan 2010: 11). Sankce uvalené OSN byly primárně vytvořeny za účelem přinutit Írán přestat se svým výzkumem v oblasti atomové energie a dalšího atomového vývoje. OSN nejprve rezolucemi rozhodla o určitém zkušební období, ve kterém měl Írán začít spolupracovat s IAEA, avšak když bylo zjištěno, že tak nebylo učiněno, následovaly první sankce. Ty se vztahovaly zejména na vojenský obchod a výcvik, zákaz napomáhání ve vývoji íránské technologie se zřetelem na nukleární energii. Bylo zakázáno jakékoli vyměňování technologií a navíc byly určeným osobám, či skupinám osob nebo společnost zmrazeny účty.

Naproti tomu EU na základě předložených poznatků věnuje velký důraz, větší než např. USA nebo OSN, lidským právům v Íránu. Problematika lidských práv je mezi státy EU vnímána jako jedna z těch nejdůležitějších. Proto první kroky proti Íránu směřují

zejména k osobám, které lidská práva potlačují, napomáhají těmto krokům, či je např. financují. I EU sankciuje výzkum a obohacování uranu a obává se možnosti, že Írán bude (nebo již je) schopný vyrobit atomovou bombu. Ovšem dle autorky stojí za povšimnutí lidskoprávní zaměření sankcí EU. Dopady sankcí na běžný život obyvatel trestané země jsou markantní. Zmírnit je často není možné ani pomocí využívání tzv. smart sankcí. Írán dlouhodobě trápí ekonomická stagnace, vysoká inflace a zejména vysoké procento nezaměstnanosti, a to nejenom u normální populace, ale také u absolventů. Mimo tyto zřejmé komplikace je nutné se zamyslet také např. nad problematickými dodávkami léků či jídla. Nedostatek léků trápí mnoho obyvatel Íránu, zároveň je zakázán vývoz léků, které jsou vyráběny v USA a jsou často modernější a účinnější, než ty, které jsou v Íránu k dostání. Jídlo, kterého je často nedostatek, v době od uvalení sankcí několikanásobně zdražilo. Vzhledem ke vzácnosti některého typu zboží je v Íránu běžným jevem vidět fronty např. na drůbeží maso či ovoce z dovozu (Portál Theguardian 2012). Bylo prokázáno, že úroveň chudoby v Íránu se od roku 2012 zvýšila z 22% na 40%, na základě těchto aspektů sankcí se samozřejmě zvýšil počet hospitalizovaných lidí, či lidí, kteří trpí chorobami ze špatného stravování, či nedostatečných hygienických podmínek (Portál Nytimes.com 2013).

Se všemi zmíněnými dopady sankcí je navíc propojeno také zvýšené znečišťování ovzduší a celé země, neboť nejsou k dispozici moderní nebo dovozové technologie, které by těmto zkázám zabránily. Drtivé účinky sankcí ovšem mohly napomoci zvolení umírněného prezidenta Hasana Rúháního, který začal více spolupracovat se západem. Právě jeho osobu často volili zejména mladí Íránci nespokojení s vnitřním vývojem země (Tamtéž 2013). I přes lednové zmírnění sankcí (jak OSN, USA tak i EU) je situace běžných občanů Íránu stále poměrně obtížná a faktor vnitřního tlaku na vedení země tak bude pouze získávat na své důležitosti.

9. Zhodnocení efektivity spuštěných sankcí

V šesté kapitole autorka představila seznam parametrů, které by měla efektivní sankce splňovat. Nyní je na místě interpretovat vytvořená kritéria na pozadí představených faktů a zjištění.

Předložené parametry představují obecný základ, na němž by měly být vytvořeny efektivní sankce. Kritéria se mohou lišit na základě specifické situace (např. jedinečné geografické podmínky), avšak i tak by většina z představených bodů měla být naplněna. Do obecných parametrů nejsou zahrnuty humanitární dopady, neboť těmi se zabývají smart sankce, které v současné době podléhají spíše kritice než kladným ohlasům. I přes zdánlivou obecnost představených parametrů je nutné si uvědomit, co samotné uvalení sankce obnáší. Tato kritéria by měla být zkoumána ještě před samotným procesem sankcionování zvoleného aktéra. Neboť pokud není v počáteční situaci provedena analýza budoucích aspektů, díky kterým by sankce mohla být úspěšná, ve výsledném efektu se to může projevit spíše negativně.

Prvním zkoumaným bodem je splnění cíle/mety za jakým je sankce vytvořena a uvalena. Tento parametr je jedním z nejobtížnějších, neboť je časté, že skutečné úmysly zůstávají skryty. Tento bod je tak částečně také spekulativní. Oficiální cíle, za kterými jsou sankce uvaleny, nemusí odpovídat skutečným cílům, kterých chce některá ze zúčastněných stran dosáhnout. V případě íránských sankcí byl cíl dlouho, zejména ze strany USA, nečitelný (Katzman 2009: 6). V prvopočátku sankcí, USA spíše usilovaly o změnu režimu, neboť ten nově vzniklý jim nevyhovoval. I přesto, že sankce v roce 1979 byly uvaleny za cílem donutit Íránce k propuštění zadržovaných amerických obyvatel. Větším (je možné říci skrytým) cílem sankcí bylo zároveň režim přinutit ke změně směřování. Sankce totiž byly po propuštění rukojmí pouze zlehčeny, nebyly zrušeny.

Cíl, za kterým byly sankce a embarga Spojenými státy uvaleny se tak neustále měnil a vyvíjel, avšak z trestání Íránu nikdy nesešlo. V 80. letech 20. století bylo hlavním cílem sankcí přinutit Írán opustit svou politiku podpory terorismu. Oproti tomu v 90. letech byl oficiálním cílem sankcí již zmiňovaný nukleární program. Tato období i přes oficiální cíle vykazují předpoklady i neoficiálních cílů, které v americké sféře mohou znamenat stálou snahu o změnu politického režimu Íránského státu. Od roku 2005 byl

oficiální cíl neurčitě sjednocen. Jak již bylo předesláno v kapitole o amerických sankcích přesné vymezení cíle amerických sankcí se změnilo a upřesnilo po nástupu Baracka Obamy do prezidentského úřadu.

Úmysl OSN v íránských sankcích je jasný a shodný s tím americkým. Vydané rezoluce souvisí s omezením a následným zastavením íránského nukleárního výzkumu. Přijaté rezoluce souvisí pouze s nukleárním výzkumem, obohacováním uranu a využívání centrifug. Naproti tomu EU je hůře čitelná. Primárním cílem jejích sankcí je, s největší pravděpodobností, ukončení íránského nukleárního programu, ovšem EU klade velký důraz na otázku lidských práv. Zejména lidská práva tak představují rozpolcení uceleného cíle sankcí EU. Z druhého úhlu pohledu ovšem oba cíle souvisejí. Pokud by byla v Íránu dosažena změna v rámci respektování lidských práv, je velmi pravděpodobné, že by na základě změn ve vnitřní politice došlo i ke změně v politice zahraniční. Tedy je možné, že oba cíle jsou propojeny v jeden velký, který by Írán posunul k lepší spolupráci se západními mocnostmi. Nicméně jasná čitelnost je dlouhodobým problémem v zahraniční politice EU.

Druhým a třetím zkoumaným parametrem je finanční a ekonomická náročnost sankce. Finančně by sankce měla být náročnější pro trestaného aktéra, zároveň by neměla mít větší ekonomické dopady na trestatele. Toto kritérium představuje logické hledisko. Autorka spojila oba body, neboť se domnívá, že je strategičtější se na tuto problematiku dívat ze širšího hlediska. Je možné sankci hodnotit alespoň částečně jako úspěšnou, pokud se podaří potrestat aktéra takovým způsobem, že na sankce doplatí více, než země, která je uvaluje. Tedy oba body lze shrnout do jednoduché rovnice: vysoká cena pro trestaného aktéra + nižší cena (nižší dopad na ekonomiku) pro uvalitele sankce = alespoň částečný úspěch sankce. Tento aspekt je jednou z nejdůležitějších kalkulací před uvalením sankce. Cena sankce musí být alespoň rovná, nejlépe větší pro cíl než pro aktéra, který ji uvaluje. Je ale také špatné hodnotit vysokou cenu sankce jako neúspěch, neboť se správným přístupem bude mít finální potrestání vyšší cenu než vynaložené úsilí. OSN, USA a na určité úrovni i EU zakázaly obchod s Íránem. Írán toto omezení nejvíce pociťuje na nedostatku jako běžného tak luxusnějšího zboží. S tímto zákazem souvisí samozřejmě také nepřítomnost zahraničních investorů, což poznamenává íránskou ekonomiku. Země ekonomicky stagnuje a bojuje s mnoha interními výzvami. Ovšem ekonomická náročnost sankcí není patrná pouze v obchodě či

v množství nezaměstnaných Íránců. Země dlouhodobě doplácí na určitou izolovanost tím, že nemá přístup k novým technologiím, procesům a vývojem. Obyvatelé státu tak nemají nové léky, které jsou účinnější, šetrnější a vhodnější než ty, které je možné získat od jiných výrobců. Zároveň USA, OSN i EU netrpí zásadními problémy s tím, že nevyváží tyto produkty do Íránu. Pokud by se jednalo o více států, či větší stát, či o strategické suroviny, které mají odbyt pouze v Íránu, situace by byla pravděpodobně z ekonomického hlediska horší pro vybrané společnosti, ovšem podle autorky taková situace nestala. Írán na uvalené sankce doplácí v mnohem větší míře, než za uvalení sankcí platí OSN, USA a EU. Je na místě poukázat na to, že autorka se nesnaží a priori prokázat efektivitu sankcí na Írán, ovšem sankci je možné hodnotit nejenom jako celek, ale také jako kladný výsledek v určitých parametrech sankce. Tedy je důležité uvědomit si, že i to, že sankce je efektivní v některých parametrech je možné vnímat jako úspěch. Navíc jak již bylo řečeno výše, autorka prokázala vnitřní nespokojenost obyvatel se sankcemi. Obyvatelé poukazují na omezení a restriktce v běžném životě, které jim brání v růstu a posunu vpřed. Díky vnitřní nespokojenosti, která je způsobena vnějšími skutečnostmi, je možné, že vláda bude pomalu nucena provádět změny, které jsou požadovány a chtěny. Pokud se tak skutečně stane, je vysoká pravděpodobnost toho, že sankce budou nadále uvolňovány a díky tomu se země začne postupně dostávat z ekonomické izolace. Díky těmto změnám se zvýší zahraniční zapojení investic a v zemi bude možné vytvářet nová pracovní místa, bude zde dováženo moderní zboží a Íránci budou schopni zvýšit si kvalitu svých životů.

Čtvrtý bod byl částečně potvrzen v souvislosti s bodem druhým a třetím. Ekonomické dopady sankcí na Írán jsou velké. Ovšem vzhledem k tomu, že ne veškeré země dodržují zákaz obchodování, či spolupráce s Íránem je i zde určitý limit a omezení naprosté účinnosti sankcí. V současné době je jednou z nejproblematictějších otázek budování plynovodu, který chtějí společně vybudovat Írán a Pákistán. Kontrakt dosahuje hodnoty přibližně sedm miliard dolarů, což je velká částka i pro neizolovanou zemi (Portál Gulfoilandgas.com 2014). Plynovod je v plánu již od poloviny 20. let 20. století. Írán již stačil dobudovat svou část, která je dlouhá 900 kilometrů (Portál Tehrantimes.com 2013). Do stavby plynovodu byla zapojena také Indie, ovšem ta od

projektu v roce 2009 ustoupila.¹² USA se k celému projektu staví negativně, ovšem neplánuje Pákistán nijak za jeho kroky stíhat. Jednou z možností, proč se tak USA rozhodly, jsou dlouhodobě problematické vztahy s Pákistánem. Tím, že by USA do této situace zasáhly např. pomocí dalších sankcí, by ohrozily tolik nutnou stabilitu, kterou chtějí do regionu Pákistánu a Afganistánu přinést. Do už tak problematické situace se vložila také Saúdská Arábie, která se zapojila finančně na straně Pákistánu. Těmito kroky se Saúdská Arábie, podle oficiálních stanovisek, snaží vylepšit vztahy mezi oběma zeměmi. V současné době je stavba projektu pozastavena a Írán Pákistánu hrozí finančními tresty, pokud nebude plynovod dobudován do konce roku 2014 (Portál Atimes.com 2014). Sankce na Írán tedy ovlivňují spoustu aktivit této země.

Sankce v podstatě byly jedinou možnou alternativou, jak proti Íránu zakročit. Při analyzování sankcí a historického vývoje situace autorka nenalezla žádné indikátory toho, že by byl otevřený vojenský zákrok vůbec projednáván. Tedy alespoň v oficiálních zdrojích tato informace nefiguruje. I přesto, že nukleární aspekt byl oficiální záminkou pro americkou invazi do Iráku, v íránské situaci tento zákrok nikdy extrémně nehrozil. Sankce tak byly budovány jako jediný způsob jak Írán přinutit se chovat jak vyžadují západní instituce. Toto zjištění přidává uvaleným sankcím na důvěryhodnosti, neboť pokud sankce nebyly brány pouze jako doplněk k vojenskému zákroku či jako alternativa k vojenské moci byly s největší pravděpodobností promyšleny mnohem více než ve zmíněných možných situacích. V tomto případě je opět nezbytné propočítat cenu sankce oproti jiným možnostem. Je tedy velmi možné, že bylo spočítáno, že vojenský zákrok bude nejenom ekonomicky více náročný, ale také byl připočítán názor veřejnosti, který je celkově proti válkám (Gelpi, Feaver, Reifler 2009 :1).

Írán má podle vnitřních zdrojů jedny z největších ropných zásob na světě. Obchod s ropou je důležitou součástí íránské ekonomiky. Proto bylo nezbytné sankce na Írán vytvořit tak, aby se dotkly právě tohoto sektoru. Írán patří mezi skupinu zemí nazývanou „Gulf countries,“ země zahrnuté do této skupiny produkují celkem 30%

¹² Indie z projektu upustila zejména kvůli bezpečnostním a finančním rizikům projektu. Dalším důvodem je také smlouva, kterou má Indie s USA o nukleárních zbraních (Portál Upi.com 2010).

celkové ropné výroby.¹³ Zároveň vlastní téměř 57% celkových světových ropných zásob. Írán sám vlastní zhruba 11,1% z těchto zásob a cca 15% světových zásob zemního plynu (Cordesman 2007: 2). USA obchod s íránskou ropou blokuje již od počátku sankcionování, Unie ropné embargo odsouhlasila v roce 2012. OSN ovšem ropné embargo na íránskou ropu neuválila, kdy tento krok byl a stále je dlouhodobě oponován zejména Ruskem, které se vyjádřilo, že tento krok nikdy nepodpoří (Portál Tehrantimes.com 2012). Samostatné ropné embargo uvalila např. Velká Británie či Kanada (Portál International.gc.ca 2014). Hlavními obchodními ropnými partnery Íránu je např. Japonsko a také Jižní Korea. V souvislosti s možností ropného embargo se Japonsko přizpůsobilo tak, že se dalo za cíl postupně snižovat svou závislost na íránské ropě. Japonsko tvoří společně s Jižní Koreou hlavní odběratele íránské ropy, dohromady jejich poptávka činí 26% íránského obrátu z ropného obchodu (Portál Bbc.com 2012). I přesto, že neexistuje hromadné OSN ropné embargo vůči Íránu, cena íránské ropy se značně zvýšila. Velkou zásluhu na tomto dění mají právě sankce a různé kroky přijaté v této souvislosti. Zvýšení ceny íránské ropy tak zemi škodí v tom, že není dostatečně schopná zajistit ropu za tržní cenu. Zároveň ovšem zvýšená cena íránské ropy přispívá k celkovému zvyšování ropy na světových trzích. Na íránské sankce tedy doplácí celý svět v měřítku toho, že cena ropy se neustále zvyšuje i z tohoto důvodu (Portál Presstv.com 2012). Tato stránka je sankcemi ošetřena nejméně. Největší globální organizace – OSN – ropné embargo na Írán neuválila a značně to tak snižuje celkovou účinnost veškerých sankcí.

¹³ Do této skupiny patří mimo Írán také Bahrajn, Irák, Kuvajt, Katar, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty

10. Závěrečná analýza předložených faktů

Problematika sankcí a jejich efektivity je jednou z nejkompexnějších a zároveň nejvíce zkoumaných oblastí v oblasti mezinárodních vztahů. Názory na efektivitu sankcí jsou různé, avšak primárně převažují negativní stanoviska – tedy, že sankce jsou nevýrazným a neefektivním nástrojem k prosazování politických a ekonomických zájmů. Z negativního pohledu jsou sankce brány spíše jako doplněk jiných alternativ, jako je např. vojenský zákrok. Avšak autorka se rozhodla k celé této problematice přistoupit z odlišného hlediska. Mimo nezbytnou objektivitu si také zvolila, že bude ověřovat eventuální efektivitu sankcí pomocí parametrů, které si stanovila na základě výzkumu Davida Baldwinů.

Sankce trpí jako nástroj mezinárodních vztahů určitým stigmatem, i při nejvíce optimistických výzkumech jsou sankce hodnoceny jako úspěch zhruba ve 40 % případů. I tato čísla jsou ovšem zpochybňována některými odborníky na danou problematiku (např. Robertem Papem). Časté omyly, které jsou optimistickým výzkumům vyčítány, lze shrnout do několika kategorií – případy, které jsou hodnoceny, ve skutečnosti nejsou sankcemi; sankce nelze bezpečně prokázat – nedostatek oficiálních dokumentů; sankce nebyly úspěšné jako celek, ale pouze z části. Autorka nesouhlasí s možností vyloučení poslední zmiňované skupiny. Zejména z tohoto důvodu se rozhodla sankce zkoumat pomocí stanovených parametrů. Sankci tak autorka rozkládá na různé aspekty, které následně hodnotí samostatně. Tím dostane přehled o tom, zda sankce jako taková selhala či uspěla komplexně, či zda se jí zadařilo alespoň částečně. Vzhledem k obtížným podmínkám, ve kterých je možné nastolit efektivní sankce, se autorka přiklání k poněkud vstřícnější variantě. I přesto, že v závěru nemůže prohlásit sankci jako efektivní pokud nesplní veškeré vytvořené kritéria, částečnou efektivitu sankci, po úspěchu v některém z parametrů, upírat nelze. Autorka se tedy odklání od negativních závěrů Roberta Papea a více se svým přístupem přiklání k již klasickému triu HSE, které sepsalo snad nejkompexnější příručku, ve které hodnotí všechny proběhlé sankce od druhé světové války do 90. let 20. století. Není na místě souhlasit se všemi závěry, ke kterým HSE dospěli, mnohé části jejich zjištění odporují autorčině představě o sankcích. Autorka nesouhlasí s např. jejich velmi širokým pojetím sankcí. Tato problematika byla

autorkou představena v teoretické části práce, nebude se jí tedy na tomto místě více zabývat.

Pro kvalitní vypracování této diplomové práce bylo esenciální zvážit nejenom zahraniční sankce na Írán, ale také vnitřní vývoj tohoto sankciovaného státu. Na základě chronologického popisu bylo autorce umožněno vytvořit si ucelený přehled o vnitropolitickém vývoji v Íránu od přelomové revoluce z let 1978-1979 a částečně i před ní. Írán prošel velmi bouřlivým vývojem, který jej poznamenal ve všech aspektech existence. Sekulární vláda byla najednou proměněna na vládu duchovních a náboženství se stalo kruciólním aspektem dalšího směřování Íránu. S tímto vývojem souběžně přišly první sankce a omezení ze strany USA. Relevantní sankce, pro napsání této práce, byly vytvořeny a uvaleny v 90. letech 20. století. Z počátku nebyl cíl sankcí jasný – USA primárně toužily po změně režimu, neucelenost cíle sankce je častým problémem. Autorka tuto rozštěpenost považuje za nejčastější ukazatel budoucího selhání sankcí. Pokud není cíl jasně vymezen, není jej následně možné dosáhnout.

Za jedno z nejproblematičtějších období ve vývoji nového íránského státu autorka považuje přímo to počáteční. Země se nacházela v naprostém chaosu, bez centrální vlády, stát byl řízen z mešit, a to pouze duchovními. Po určitém zklidnění vnitropolitické situace, autorka považuje za druhé z nejhorších vývojových fází vládu prezidenta Ahmadínežáda. Období jeho vlády je poznamenáno řečnickými výpady a celkovým zhoršením diplomatických vztahů. Právě Ahmadínežád je ovšem tím důvodem, proč v letních prezidentských volbách v roce 2013 vyhrál umírněný prezident Rúhání. Vnitřní touha Íránců skoncovat s omezeními a sankcemi je vedla právě ke zvolení umírněného a mírně reformního duchovního oproti dalším možným radikálům a populistům.

Sankční politika vůči Íránu je vskutku velmi tvrdá. USA na Írán uplatňují snad veškeré druhy sankcí a embarg, EU je v tomto ohledu spíše zdrženlivější. Autorka tento parametr považuje za následek vnitřního rozštěpení EU v oblasti zahraničněpolitických vztahů. Nejednotnost EU je dlouhodobě známá a je považována za jednu z největších slabin této organizace. V otázce sankcí autorka shledává, že i přesto, že EU uvalila na Írán sankce včetně ropného embarga, větší důraz, než na primární důvod sankcí, klade EU na dodržování lidských práv. Tato oblast je velmi důležitá a je správné, že se jí více zabývá, ovšem ve výsledku to může znamenat nerovnoměrně vyvíjený tlak na Írán, který

tak EU může vnímat jako neucelenou instituci. Největší světová organizace – OSN – je také jedním z hlavních hráčů této šachové partie. Sankce jako takové a zbrojní embargo sice na Írán uvaluje, ovšem větší problémy autorka zaznamenává v otázce ropného embarga. Nejednotnost pětice stálých členů Rady bezpečnosti v této situaci znamená, že OSN na Írán ropné embargo neuválila. Tento krok je zejména zásluhou Ruska, které již několikrát prohlásilo, že ropné embargo pro něj není správným nástrojem v politice vůči Íránu. Figuruje zde tedy mnoho sankcí, zbrojní embarga a ropné embargo ze strany EU a USA. Ovšem nejzásadnější otázkou je: jsou veškeré tyto kroky, zákazy a omezení efektivní a funkční? Podaří se všem začleněným státům a institucím dosáhnout žádoucích výsledků?

K zodpovězení těchto otázek autorka vytvořila šest klíčových parametrů, na jejichž základě je možné sankce zanalyzovat a zjistit tak jejich funkčnost a efektivitu. Autorka zvolila tyto parametry na základě výzkumu Davida Baldwina a upravila je tak, aby pomocí nich byla schopná zhodnotit íránské sankce a embarga. Tím, že byla při tvorbě této práce využita zvolená kritéria, autorka docílila originality a pozitivnějšího náhledu na celou problematiku sankcí. V předchozí kapitole byly parametry představeny a následně také rozvedeny s ohledem na Írán. Autorka hodnotila nastavení sankcí, jejich dopady a výstupy. S ohledem na zvolená kritéria autorka může vyhodnotit, že nejméně tři ze šesti zvolených kritérií byly plně splněny. Sankce zaměřené na Írán mají jasně určený cíl, kterým je ukončení jeho jaderného programu. Jedinou možnou výhradou k tomuto bodu autorka nalézá u EU, která sice sankce na Írán uvalila také za účelem zabránění Íránu pracovat na jaderném programu, ovšem existuje zde další cíl sankcí a to je zlepšení situace lidských práv. Autorka toto ovšem nevidí jako negativum nebo selhání v prvním bodě, to by přišlo, pouze v případě, že by EU íránský jaderný výzkum za cíl sankcí neoznačila.

Dalšími částečně splněnými body jsou: finanční a ekonomická náročnost sankcí. Ty by v ideálním případě měly být větší u sankciované země/aktéra. Autorka zde shledává, že i tyto parametry jsou alespoň částečně splněny, neboť na uvalené sankce doplácí Írán v mnohem větší míře než vybraní aktéři, kteří sankce uvalili. USA, OSN i EU doplácí na uvalené sankce omezením zahraničních obchodů, ale také např. tím, že se kvůli ropnému embargu zvyšuje průměrná cena ropy. Nicméně zásah do ekonomiky Íránu je mnohem větší. Země trpí zaostalostí, nedostatkem nových technologií,

zvýšenou úmrtností, značnou nezaměstnaností. Nespokojenost obyvatel s dlouhotrvajícími sankcemi se projevuje jak ve zvyšujících se počtech demonstrací a protestů, ale také jak již autorka interpretovala výše tím, že prezidentem země byl zvolen ten kandidát, u kterého byla větší pravděpodobnost spolupráce se západem za účelem snížení tvrdosti sankcí a ideálně jejich kompletního zrušení.

Určitý problém nicméně nastává v otázce toho, zda sankce byly jediným nástrojem jak splnit zadaný cíl sankcí. I přesto, že autorka naznačila, že nebylo zjištěno, že by se rozhodovalo např. o vojenském zákroku, nemůže si být touto možností naprosto jistá. I přes oficiální vyjádření, které tuto jedinečnost sankcí jako nástroje potvrzují, není zcela možné tento bod naprosto jistě potvrdit nebo vyvrátit. Závěry z posledního vytvořeného parametru, který zkoumá, zda byly sankce a také embarga zaměřeny na strategickou exportní surovinu, jsou v tomto případě také neurčité. Ačkoli USA a EU uvalily na Írán ropné embargo, OSN tak neučinila. Autorka je tak na pochybách funkčnosti tohoto parametru. I přesto, že Írán zaznamenal úbytek poptávky po své ropě, ve výsledku jej toto omezení velmi neohrožuje. Hlavní obchodní partneři – Japonsko a např. také Jižní Korea ropné embargo neaplikovaly. V případě Japonska pouze došlo k příslibu omezení závislosti na íránské ropě. Autorka tak ve svých závěrech pocituje velmi silně nedostatek, který byl způsoben zablokováním možného ropného embarga OSN.

Při pohledu na jednotlivé parametry je patrné, že nejméně tři byly alespoň z části splněny. Pokud autorka nebude pokládat nesplnění jednoho či dvou parametrů za kompletní neúspěch sankcí je možné považovat sankce na Írán za mírně a částečně úspěšné a efektivní. Autorka pozitivně hodnotí jasné splnění některých kritérií, což ji opravňuje v tomto hodnocení. Nicméně nelze jasně říci, že sankce na Írán jsou naprosto efektivní nástrojem. Hlavním problémem sankcí a embarg je to, že v podstatě žádný nástroj nemůže být nikdy zcela a naprosto dokonalý. V této nedokonalosti autorka sankce na Írán hodnotí na základě zkoumaných parametrů částečně jako mírně efektivní. V reálném světě není možné ideál nalézt je proto nesprávné pokládat si otázku je sankce dokonale efektivní. Lepší otázkou se autorce zdá tato: Je uvalená sankce dostatečně účinná a efektivní?

Závěr

Tato diplomová práce zkoumala efektivitu platných sankcí a embarg uvalených na Írán třemi významnými světovými aktéry – Spojenými státy americkými, Organizací spojených národů a Evropskou unií v období let 1995-2014. Všichni zmínění aktéři primárně uvalily své sankce a embarga za cílem přinutit Írán zastavit jeho jaderný výzkumný program, který zahrnuje obohacování uranu a také využívání centrifug. Vnější mezinárodní tlak na Írán je v této záležitosti obrovský a efektivita sankcí je tak zajímavou otázkou k výzkumu. Hlavním cílem práce bylo zjistit: Z jakého důvodu byly na Írán sankce v období 1995-2014 uvalovány?; Kdo je podpořil?; Jsou tyto sankce skutečně efektivním prostředkem pro řešení a předcházení konfliktů ve světě?

V souvislosti s cíli práce byly v úvodu stanoveny následující hypotézy, jejichž ověření či vyvrácení bylo primárním cílem práce. Hypotézy zněly:

1) *Společné Sankce a embarga uvalené OSN, USA a EU na Írán způsobují tlak, který je větší, než kdyby byly sankce uvaleny pouhým jedním aktérem.*

2) *Čím jsou sankce přísnější, tím je vyšší pravděpodobnost toho, že se změní povaha režimu na kýžený kooperující.*

Aby bylo možné pochopit důvody stanovení těchto hypotéz jako jednotlivých příčin možného úspěchu sankcí bylo nutné první kapitulu pojmut jako teoretický základ pro následnou analýzu a následně představit dosavadní výzkum této problematiky a jednotlivé teorie a faktory, ze kterých práce vychází. První hypotéza propojuje vnitřní politiku Íránu s vývojem sankcí uvalených na tento stát. Předpokládá tedy, že sjednocením tlaku ze strany OSN, USA a EU bude docíleno lepších výsledků, než pokud by na Írán sankce uvalil pouze jeden ze zmíněných aktérů. Druhá hypotéza vychází z dosavadních odborných prací na téma efektivit sankcí. Většina odborníků se shoduje na tom, že sankce nepředstavuje efektivní nástroj k přinucení trestaného aktéra změnit své chování. To znamená, že aby bylo možné v této problematice připustit určitou efektivitu, nastavení sankcí a embarg musí být pevně připraveno na základě určitých

kritérií. Pokud jsou sankce nastaveny příliš volně a vágně, ve výsledku se to projeví nulovým, či také negativním výsledkem. V první kapitole byla pozornost rovněž věnována embargu – jeho vysvětlení a různým druhům, které může nabýt. V neposlední řadě byl v první kapitole představen koncept tzv. chytrých (smart) sankcí, tedy sankcí, které jsou vytvořeny s ohledem na to, aby byl co nejvíce zmírněn humanitární dopad. I přesto, že v současné době roste tlak na využívání právě těchto účelně mířených sankcí, názory odborníků na tyto sankce jsou v drtivé většině negativnější než na sankce běžné. Hlavní důvod tkví v tom, že smart sankce jsou měkčí, čímž ještě více ztrácejí na efektivitě. A i přesto, že omezují humanitární dopad, celkově je účinnost smart sankcí interpretována jako mizivá.

Druhá kapitola prohloubila teoretické pozadí zkoumané problematiky tím, že interpretovala základní odborné přístupy ke zkoumání sankcí, jejich účinnosti, efektivitě a možnostech využívání. Na základě zjištění v této části práce, byla autorka následně schopná vytvořit parametry, na jejichž základě následně zkoumala vlastní efektivitu sankcí na Írán. Třetí, čtvrtá a pátá kapitola interpretovala teoretické základy procesů uvalování sankcí ve všech třech výše jmenovaných institucích. Tyto kapitoly pokrývaly klíčové procesy, přes které OSN, USA a EU sankce aplikují. OSN v tomto případě postupuje přes rezoluce, které schvaluje pět stálých a deset nestálých členů Rady bezpečnosti OSN. V případě USA jsou sankce vydávány na základě tzv. Executive orders, které spadají plně do pravomocí amerického prezidenta. EU rozhoduje o sankcích kolektivně a v této části práce autorka představila také základní oblasti, ve kterých se EU nejvíce zapojuje do mezinárodních procesů pomocí sankčních nástrojů.

Na základě stanovených cílů byly v šesté kapitole této diplomové práce vytvořeny základní parametry, na jejichž podkladu bylo následně pro autorku možné ověřit, zda jsou platné sankce na Írán účinné či ne. Autorka tyto parametry vytvořila na bázi výzkumu Davida Baldwina, který byl představen ve druhé části textu. Sledovány tedy byly tyto aspekty sankce: plnění cíle/mety, za kterým byla sankce vytvořena; finanční náročnost sankcí pro trestaného aktéra; ekonomický dopad sankcí na uvalitele sankce; škody na ekonomice trestaného aktéra; zřetel k tomu, zda je sankce jediný nástroj, či pouze možnou alternativou řešení situace; zaměření sankcí na důležitý aspekt ekonomiky trestaného aktéra (ropa...). Vytvoření těchto kritérií autorce následně umožnilo práci s hypotézami vytvořenými v úvodu práce. Následně v sedmé kapitole

autorka věnovala prostor vnitropolitickému vývoji v Íránu, kdy nejprve stručně představila dění ve státu v období islamistické revoluce, poté chronologicky představila dění v Íránu až do roku 2014. Na základě této analýzy byla částečně potvrzena první hypotéza. Bylo prokázáno, že zvýšený tlak vícero aktérů má větší dopad na změnu ve směřování Íránu, než kdyby sankce uvalil pouze jeden z aktérů. Důkaz k prokázání této hypotézy autorka vidí nejenom v posledních prezidentských volbách, které k moci přivedly reformního politika a duchovního Hasana Rúháního. Ten byl do prezidentského úřadu zvolen zejména mladými voliči, kteří vyjádřili dlouhodobou nespokojenost s vnitřním směřováním státu. Hlavním důvodem k jeho zvolení bylo to, že slíbil lepší spolupráci se západní částí světa, což eventuálně může vést k snížení sankční zátěže či k úplnému zrušení sankcí. Írán si prošel zpátečnickým obdobím za vlády prezidenta Ahmadínežáda, který za své vlády dokázal, že na jeho zemi byly uvaleny velmi tvrdé sankce. Právě toto období může znamenat určité vyhnutí hypotézy, ovšem současný vývoj nasvědčuje, že Írán je nakonec na cestě k lepší spolupráci se západními státy a institucemi.

Po nezbytném představení vnitropolitické situace v Íránu se autorka mohla zaměřit na sankce uvalené OSN, USA a EU. Tato část práce byla esenciální pro následné potvrzení či vyvrácení druhé hypotézy. Autorka postupně analyzovala uvalené sankce, kdy, aby byla dodržena zásada přehlednosti a logiky, se nejprve zaměřila na americké sankce. USA sice sankce na Írán uvalily již v roce 1979, ovšem pro relevanci autorka vzala v úvahu pouze uvalené sankce od roku 1995. Sankce z těchto let totiž byly poprvé v americké i íránské historii uvaleny na základě íránského jaderného programu. Autorka zde pozorovala vývoj sankcí, který souvisí se změnami v amerických administrativách. Sankce byly nejvíce zaostřeny až za vlády současného amerického prezidenta Baracka Obamy, což jim poskytlo jasný cíl a směr. Jak již bylo řečeno výše, americké sankce jsou vyhlašovány pomocí Executive orders a autorka v této části své práce představila íránská odvětví, kterých se americké sankce a embarga dotkly. Po tomto úseku následovala analýza sankcí uvalených OSN. Autorka představila rezoluce vydané na základě íránské problematiky a také aktuální sankce a zbrojní embargo. Mimo samotný výčet bylo také vysvětleno, jak probíhala jednotlivá jednání o rezolucích, tedy kdo rezoluci podporoval, kdo byl proti ní a z jakých důvodů. Osmou kapitolu uzavíral přehled sankcí EU. Autorka

zde poukázala na určitý rozptyl důvodů uvalení sankcí na Írán, kdy toto zmnožení cílů sankcí považuje za možnou hrozbu celkové funkčnosti evropských sankcí.

Díky šesté, sedmé a osmé kapitole, tedy částem představujícím různé sankce a embarga uvalené na Írán, autorka mohla prokázat svou druhou hypotézu. Navazující devátá část diplomové práce byla zaměřena na hodnocení efektivity sankcí na pozadí dříve vytvořených parametrů. Hypotéza byla testována na základě jednotlivých kritérií, které by měla efektivní sankce plnit. Autorka ověřovala všech šest vytvořených parametrů s ohledem na informace získané v předešlých částech práce a prokázala, že sankce na Írán splňují nejméně tři z šesti kritérií. Tedy sankce mají jasný cíl – ukončení jaderného programu, jsou finančně náročnější pro trestaného aktéra – Írán na svou izolovanost doplácí ve srovnání s nároky sankcí mnohem více, s finanční náročností také souvisí ekonomický dopad na ekonomiku trestaného státu. Obyvatelé Íránu pocítují drtivý dopad sankcí na ekonomiku a omezený technologický vývoj, který je uvalením sankcí dotčen citelně. OSN, USA a EU na těchto sankcích netratí tolik jako Írán. I přes zamezení obchodování s Íránem a možné zahraniční zakázky, není nepřítomnost na íránském trhu pro tyto instituce tak citelná jako pro íránskou ekonomiku. Pátý parametr autorka nemůže zcela potvrdit ani vyvrátit, avšak analýza naznačuje spíše pozitivní výsledek. V posledním bodě sankce nejsou tak účinné. Vzhledem k tomu, že ropné embargo uvalily pouze Spojené státy a EU, ovšem ne OSN, není jeho dopad takový, jaký by mohl celkově být. Nezapojení OSN do tohoto kroku ovlivňuje analýzu autorky z toho úhlu pohledu, že jí neumožňuje potvrdit všechny představené parametry. I přes toto zjištění ovšem autorka konstatuje, že sankce na Írán jsou velmi přísné a vedou íránský vnitropolitický vývoj směrem ke spolupráci, na což bylo poukázáno v části práce zabývající se nástupem nového íránského prezidenta.

Poslední, desátá, kapitola nabízí závěrečný shrnující pohled na představenou problematiku. Práce zodpověděla otázky položené autorkou v úvodu textu. Poslední výzkumná otázka byla částečně zodpovězena v poslední kapitole diplomové práce. Autorka se na ni snažila nalézt odpověď, avšak v důsledku je odpověď na tuto otázku nejasná, neboť i přesto, že sankce mohou být nástrojem velmi efektivním, při špatném nastavení a nedodržování pravidel nemůže být účinný žádný nástroj. Tedy přísné nastavení sankcí je pro jejich budoucí efektivitu kruciólní. Je ovšem velký rozdíl v tom, co je napsáno v oficiálních dokumentech a v tom, co je v realitě uskutečněno. Autorka

považuje možnost rozložení sankcí na jednotlivé parametry za optimální řešení pro potvrzení alespoň částečné účinnosti sankcí.

Hlavní předností této diplomové práce je zejména její úzké zaměření na íránský případ. S počátečním zkoumaným sankčním obdobím až do dne sepsání této práce autorka sledovala na časové ose vývoj celkového dění. Tím, že práce není omezena z horního časového období, ale je ponechána, až do roku 2014 je jednou z mála ucelených prací zabývajících se tímto tématem až do tohoto období. Díky tomu, že autorka pokrývá jak vnější tak vnitřní vývoj, práce dostává ucelený charakter, který není omezen nedostatkem informací.

Mezi hlavní omezení diplomové práce patří fakt, že u některých zkoumaných parametrů nebylo možné zcela je potvrdit, či vyvrátit. Výhodou a zároveň nevýhodou může být velmi úzké zaměření práce. Práce se nezabývá všemi sankcemi uvalenými na Írán a pokrývá pouze sankce USA, OSN a EU. Důvodem byl zejména povolený rozsah práce, který autorce neumožnil analýzu všech vytvořených sankcí. Na základě omezeného rozsahu se autorka rozhodla pro pokrytí sankcí pouze ze strany USA, OSN a EU. Téma je velmi zajímavé pro další zkoumání, které bude souviset s vnitropolitickým vývojem v Íránu a jeho snahou snížit zatížení země, které způsobují sankce. Autorka předkládá časově omezenou analýzu zejména z důvodu odevzdání této práce, ovšem do budoucna představuje tato diplomová práce užitečnou platformu pro další zkoumání nejenom íránských sankcí.

ZDROJE

Prameny

- *European Commission – Restrictive measures. Sanctions or restrictive measures.* 2008. Dostupné online z: http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/index_en.pdf. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.
- *European Commission. Restrictive measures (sanctions) in force.* 2014. Dostupné online z: http://diplomatie.belgium.be/en/binaries/Overzicht%20EU%20sancties_tcm312-170008.pdf. Ověřeno ke dni 25. dubna 2013.
- *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora.* 1973. Dostupné online z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.
- *IAEA Report on Iran: Centrifuge Operation Significantly Improving; Gridlock on Alleged Weaponization Issues.* 2008. Dostupné online z: http://www.isis-online.org/publications/iran/ISIS_Report_Iran_15September2008.pdf. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.
- *Joint plan of action.* 2013. Dostupné online z: http://eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131124_03_en.pdf. Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.
- *Security Council Report. Special research report.* 2013. Dostupné online z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

- United Nations. Security Council.

a) *Security Council SC/8792*. 2006. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8792.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

b) *Security Council SC/8928*. 2006. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8928.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

c) *Security Council SC/8980*. 2007. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2007/sc8980.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

d) *Security Council SC/9268*. 2008. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9268.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

e) *Security Council SC/9459*. 2008. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9459.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

f) *Security Council SC/9948*. 2010. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc9948.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

g) *Security Council SC/10276*. 2011. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs//2011/sc10276.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

h) *Security Council SC/10666*. 2012. Dostupné online z:

<http://www.un.org/News/Press/docs//2012/sc10666.doc.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

i) *Security Council S/RES/2105*. 2013. Dostupné online z:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2105\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2105(2013)). Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.

- *UN Security Council Resolution 1803 on Iran's Nuclear Program*. 2008. Dostupné online z: <http://2001-2009.state.gov/t/isn/rls/fs/102891.htm>. Ověřeno ke dni 25. dubna.

Knihy

- Axworthy, Michael. 2008. *A History of Iran: Empire of the Mind*. New York: PaperbackBasic books.
- Baer, George W. 1967. *The Coming of the Italian-Ethiopian War*. Harvard University Press, Boston.
- Baer, Robert. 2008. *The Devil We Know: Dealing with the New Iranian Superpower*. New York: Random House LLC.
- Cortright, David – Lopez, George A. 2002. *Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Cvrkal, Zdeněk. 2007. *Írán - stručná historie států*. Praha: Libri.
- Gelpi, Christopher - Feaver, Peter D. – Reifler, Jason. 2009. *Paying the Human Costs of War: American Public Opinion and Casualties in Military Conflicts*. Princeton: Princeton University Press.
- Hufbauer, Gary Clyde – Schott, Jeffrey J. – Elliott, Kimberly Ann. 1990. *Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy*. Washington: Peterson Institute.
- Khomeini, Ruhollah. 2008. *Governance of the Jurist: Islamic Government. Teherán: The Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works*.
- Mansfield, Peter. 1991. *A History of the Middle East*. New York: Viking.
- Miyagawa, Makio. 1992. *Do Economic Sanctions Work?* New York: St. Martins Press.
- Munson, Henry. 1989. *Islam and Revolution in the Middle East*. New Haven: Yale University Press
- Powell, Colin L. - Persico - Joseph E. 2010. *My American Journey*. New York: Random House.

- Selden, Zachary A. 1999. *Economic Sanctions as Instruments of American Foreign*

Policy, Westport: Greenwood Publishing Group.

- Thúkydídés. 1977. *Dějiny peloponéské války*. Praha: Odeon.

Odborné texty

- Ang, Adrian U-Jin and Peksen, Dursun. 2007. *When Do Economic Sanctions Work?*

Asymmetric Perceptions. Political Research Quarterly, Vol. 60 (1), 135-145.

- Baer, George W. 1973. *Sanctions and security: The League of nations and the Italian Ethiopian war 1935-1936*. International organizations. Vol. 27 (2), 165-179.

- Baldwin David A. – Pape, Robert A. 1998. *Evaluating Economic Sanctions*.

International Security, Vol. 23 (2), 189-198.

- Baldwin, David A. 1999-2000. *The Sanctions Debate and the Logic of ChoiceSource*.

International Security, Vol. 24 (3), 80-107.

- Baldwin, David A. 2000. *Success and Failure in Foreign Policy*. Annual Review

Political Science, Vol 3, 167–82.

- Barsky, Robert – Kilian, Lutz. 2004. *Oil and the Macroeconomy Since the 1970s*.

Working Paper 10855. NBER Working paper series. Cambridge.

- Cordesman, Anthony H. 2007. *Iran, Oil, and the Strait of Hormuz*. Center for

Strategic and International Studies 26 (3), 1-7.

- Craven, Matthew. 2002. *Humanitarianism and the Quest for Smarter Sanctions*.

EJIL 13 (1), 43-61.

- Drezner, Daniel W. 2003 *How Smart are Smart Sanctions?* International Studies

Review 5, 107–110.

- Drezner, Daniel W. 2011. *Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice*. *International Studies Review* 13, 96–108.
- Elliott, Kimberly Ann. 1998. *The Sanctions Glass: Half Full or Completely Empty?* *International Security*, Vol. 23 (1), 50-65.
- Galtung, Johan. 1967. *On the Effects of International Economic Sanctions*. *World Politics*, Vol 19, 378-416.
- Garfield, Richard – Santana, Sarah. 1997. *The Impact of the Economic Crisis and the US Embargo on Health in Cuba*. *American Journal of Public Health* Vol. 87 (1), 15-20.
- Garfield, Richard. 1999. *Morbidity and mortality among Iraqi children from 1990–1998: assessing the impact of economic sanctions*. The Sanctions & Security Research Program.
- Heyking, John von. 2005. *Iran’s President and the Politics of the Twelfth Imam*. University of Lethbridge.
- Katzman, Kenneth. 2009. *The Iran Sanctions Act (ISA)*. Congressional Research Service, 1-9.
- Kryvoi, Yaraslau. 2007. *Why European Union Trade Sanctions Do Not Work*. University of West London, Harvard European Law Working Paper No. 02.
- Lindsay, James M. 1986. *Trade sanctions as policy instruments: A re-examination*. *International studies quarterly*, Vol. 30 (2), 153-173.
- Mirtaheri, Seyed Ahmad. 2013. *The Politics of Ahmadinejad and Chavez: A Misplaced Comparison*. *Class, Race and Corporate Power*, Vol. 1, Article 5.
- Nossal, Kim. 1999. *Liberal Democratic Regimes, International Sanctions, and Global Governance*. In: Raimo Väyrynen, ed., *Globalization and Global Governance*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 127–150.
- O’Sullivan, Meghan L. 2010. *Iran and the Great Sanctions Debate*. Center for

Strategic and International Studies The Washington Quarterly 33 (4), 7-21.

- Pape, Robert A. 1997. *Why Economic Sanctions Do Not Work*. International Security, Vol. 22 (2), 90-136.
- Pape, Robert A. 1998. *Why Economic Sanctions Still Do Not Work*. International Security, Vol. 23 (1), 66-77.
- Redzic, Ilham. 2012. *Efficiency and Impact of Economic Sanctions*. In: 3rd International Symposium on Sustainable Development, May 31 - June 01 2012, Sarajevo.
- Vakili-Zad, Cyrus. 1990. *Organization, Leadership and Revolution: Religiously-Oriented Opposition in the Iranian Revolution of 1978-1979*. Journal of Conflict Studies, Vol. 10 (2), 5-25.
- Wallensteen, Peter. 1968. *Characteristics of Economic Sanctions*. Journal of Peace Research, Vol. 5 (3), 248-267.
- Wallensteen, Peter. 2000. *A Century of Economic Sanctions: A Field Revisited*. Uppsala Peace Research Papers No. 1, Uppsala.

Internetové zdroje

- Aljazeera.com. *EU and US ease some sanctions against Iran*. 2014. (<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/01/eu-us-sanctions-iran-2014120151047877828.html>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.
- Atimes.com. *Saudi grant kills Iran-Pakistan pipeline*. 2014. (<http://www.atimes.com/atimes/South Asia/SOU-02-210314.html>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.
- Bbc.com. a) *EU imposes new sanctions on Iran*. 2012.

(<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19947507>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

b) *Iran profile*. 2013.

(<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14542438>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

c) *Japan 'to reduce Iran oil imports'*. 2012.

(<http://www.bbc.com/news/world-asia-16523422>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

d) *UN approves new Iran resolution*. 2008.

(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7640133.stm>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

e) *UN issues Iran nuclear deadline*. 2006.

(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/5232288.stm>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

o Britannica.com. *Savak*. 2014.

(<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/932497/SAVAK>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

o Cnn.com. a) *A summary of sanctions against Iran*. 2012.

(<http://edition.cnn.com/2012/01/23/world/meast/iran-sanctions-facts/>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

b) *Security Council imposes sanctions on Iran*. 2006.

(<http://web.archive.org/web/20061224014236/http://www.cnn.com/2006/WORLD/meast/12/23/un.iran.ap/index.html>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

o Customs.gov.sg. *United Nations Security Council (UNSC) Sanctions*. 2014.

(<http://www.customs.gov.sg/stgc/leftNav/san/>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

o Eeas.europa.eu. a) *Sanctions or restrictive measures*. 2014.

(http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/index_en.htm). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

b) *Conflict Prevention, Peace building and Mediation*. 2014.

(http://eeas.europa.eu/cfsp/conflict_prevention/index_en.htm). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

c) *The EU and human rights*. 2014.

(http://eeas.europa.eu/human_rights/index_en.htm). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

d) *The fight against proliferation of WMD*. 2014.

(http://eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/wmd/index_en.htm).

Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Ec.europa.eu](http://ec.europa.eu). *Sanctions*. 2014.

(http://ec.europa.eu/dgs/fpi/what-we-do/sanctions_en.htm). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Fbi.gov](http://www.fbi.gov). *The Bombing of Pan Am Flight 103: 25 Years Later*. 2013.

(http://www.fbi.gov/news/news_blog/the-bombing-of-pan-am-flight-103-25-years-later). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Foreignaffairs.com](http://www.foreignaffairs.com). *Why Iran Should Get the Bomb Nuclear Balancing Would Mean Stability*. 2012.

(<http://www.foreignaffairs.com/articles/137731/kenneth-n-waltz/why-iran-should-get-the-bomb>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Ft.com](http://www.ft.com). *Easing of sanctions raises hopes for Iranian economy*. 2014.

(<http://www.ft.com/cms/s/0/138eaa8a-7f65-11e3-b6a7-00144feabdc0.html#axzz2xv1KuBkM>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Gov.uk](http://www.gov.uk). *Sanctions, embargoes and restrictions*. 2013.

(<https://www.gov.uk/sanctions-embargoes-and-restrictions>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Gulfoilandgas.com](http://www.gulfoilandgas.com). *Project Focus: Iran-Pakistan-India Gas Pipeline*. 2014.

(<http://www.gulfoilandgas.com/webpro1/projects/3dreport.asp?id=100730>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [International.gc.ca](http://www.international.gc.ca). *Iran*. 2014.

(<http://www.international.gc.ca/sanctions/iran.aspx>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Iranprimer.usip.org](http://iranprimer.usip.org). *U.S. Sanctions*. 2014.

(<http://iranprimer.usip.org/resource/us-sanctions>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Iran-times.com](http://iran-times.com). *US imposes first ILSA sanction ever*. 2010.

(<http://iran-times.com/us-imposes-first-ilsa-sanction-ever/>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o [Nibusinessinfo.co.uk](http://www.nibusinessinfo.co.uk). *Types of sanctions and embargoes*. 2014.

(<http://www.nibusinessinfo.co.uk/content/types-sanctions-and-embargoes>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Nytimes.com. *In Iran, the Wrong People Are Suffering*. 2014.

(<http://www.nytimes.com/roomfordebate/2013/11/19/sanctions-successes-and-failures/in-iran-sanctions-hurt-the-wrong-people>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Presstv.com. *Oil sanctions on Iran to worsen global market: US*. 2012.

(<http://presstv.com/detail/2012/10/29/269352/iran-bans-to-worsen-world-market-us/>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Presstv.ir. *UNSC slaps new sanctions on Iran*. 2010.

(<http://edition.presstv.ir/detail/129739.html>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Reuters.com. a) *Iranian President Rouhani takes oath of office before parliament*. 2013.

(<http://www.reuters.com/article/2013/08/04/us-iran-rouhani-oath-idUSBRE97304X20130804>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- b) *Iran's Rohani hopes all will seize chance of friendly ties*. 2013.

(<http://www.reuters.com/article/2013/06/17/us-iran-election-relations-idUSBRE95G0G920130617>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

State.gov. a) *A Short History of the Department of State*. 2014.

(<https://history.state.gov/departmenthistory/short-history/iraniancrises>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- b) *Economic Sanctions Policy and Implementation*. 2014.

(<http://www.state.gov/e/eb/tfs/spi/index.htm>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Tehrantimes.com. a) *Iran to complete gas line to Pakistan in 22 months: Official*. 2013.

(<http://www.tehrantimes.com/economy-and-business/106028-iran-to-complete-gas-line-to-pakistan-in-22-months-official>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- b) *Russia says it will block any UN oil embargo on Iran*. 2012.

(<http://www.tehrantimes.com/politics/94636-russia-warns-to-block-any-un-oil-embargo-on-iran>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Theguardian.com. a) *Hassan Rouhani sworn in as president of Iran, urging moderation and respect.* 2013.

(<http://www.theguardian.com/world/2013/aug/04/hassan-rouhani-sworn-in-president-iran>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- b) *Little change in Iran despite promise of 'transformation'.* 2014.

(<http://www.theguardian.com/world/iran-blog/2014/feb/28/little-change-in-iran-despite-promise-of-transformation>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- c) *Sanctions on Iran: 'ordinary people are the target'.* 2012.

(<http://www.theguardian.com/world/2012/aug/10/sanctions-iran-ordinary-people-target>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Time.com. *No, Iran's Rouhani Doesn't Tweet.* 2014.

(<http://time.com/1775/no-irans-rouhani-doesnt-tweet/>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Treasury.gov. a) *Iran sanctions.* 2014.

(<http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/iran.aspx>).

Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- b) *Sanctions Programs and Country Information.* 2014.

(<http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/Programs.aspx>).

Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Uci.edu. *Issue Guide: Trade Embargoes, Seals, and More.* 1998.

(<http://darwin.bio.uci.edu/~sustain/issueguides/Embargoes/>). Ověřeno ke dni 22. dubna 2014.

- o Upi.com. *Pakistan gas pipeline is Iran's lifeline.* 2010.

(http://www.upi.com/Business_News/Energy-Resources/2010/03/19/Pakistan-gas-pipeline-is-Irans-lifeline/UPI-27741269029633/). Ověřeno ke dni 25. dubna 2014.